

ПРАГА ВЯСНЫ

Крымінальныя прысуды,
вынесеныя ў 2007 годзе
па палітычных матывах

Менск
2007

У зборніку зьмешчаны ўласныя фотаздымкі аўтараў і герояў кнігі,
а таксама інтэрнэт-крыніцаў nn.by, photo.bymedia.net

У афармленьні вокладкі
выкарыстаны фотаздымак Юліі Дарашкевіч

Прага вясны: Крымінальныя прысуды, вынесеныя ў
2007 годзе па палітычных матывах / Укладальнік Алена
Лапцёнак. – Менск, 2007. – 90 с.

На працягу 2007 году крымінальны пераслед актыўна выкарыстоўваўся беларускімі ўладамі як інструмент расправы з палітычнымі апанентамі, сродак ціску на грамадзкіх актывістаў і апазіцыйна настроеных грамадзянаў. Колькасьць асобаў, прыцягнутых да крымінальнай адказнасьці заставалася даволі высокай, нягледзячы на тое, што ня ўсе ўзбуджаныя справы былі даведзеныя да суду.

Пра звычайных людзей, патрапіўшых за свае погляды пад колы дзяржаўнай машыны, распавядае гэты зборнік – «Прага вясны». У кнізе зьмешчаны публіцыстычныя артыкулы розных аўтараў, героям якіх у 2007 годзе былі вынесеныя крымінальныя прысуды.

ISBN 83-914739-1-7

Уступ

Няўмольна ідзе час, мінаюць гады, і вельмі прыкра ўсьведамляць, што нашае жыццё ня толькі ня лепшае год ад году, а мы, беларусы, самі прызвычаліся да сітуацыі, у якой даўно ўжо варта было б сказаць рашучае «НЕ!» таму, што перашкаджае быць вольнымі і шчаслівымі, «людзьмі звацца». «Не!» – праявам супрацьзаконьня і зьдзекаў, «Так!» – сапраўднай незалежнасьці і свабодзе. І ўжо не ратуе вядомае выказваньне, што кожны народ мае такі ўрад, якога заслугоўвае, бо мы вартыя лепшага. Амерыканскі палітычны дзяяч, публіцыст і прэзідэнт ЗША Аўраам Лінкальн пісаў: «Можна падманваць частку народу ўвесь час, можна падманваць увесь народ некаторы час, але нельга падманваць увесь час увесь народ». А нас усіх падманваюць увесь час. Большасьць беларусаў жыве ў інфармацыйным вакууме, але бачыць на ўласныя вочы і здагадваецца, што верыць дзяржаўным сродкам масавай інфармацыі нельга, што ўсё зусім ня так, як кажуць. Меншасьць ведае гэта дакладна і намагаецца нешта зьмяніць, пераламіць сітуацыю. Хтосьці павінен ня толькі сам ісьці наперад, але і клікаць за сабой іншых, быць прыкладам нязломнасьці, мужнасьці, смеласьці. Такія людзі адкрыта заяўляюць пра свае погляды, яны здольныя на сапраўдныя ўчынкi, таму часта за гэта церпяць.

За Беларусьсю замацавалася непрывабная назва «апошняя дыктатура Еўропы». Нягледзячы на тое, што колькасьць асобаў, прыцягнутых да крымінальнай адказнасьці ў сувязі з іх грамадзка-палітычнай дзейнасьцю заставалася даволі высокай, вынесеныя прысуды не насілі такога жорсткага характару, як у мінулым 2006 годзе. Два чалавека – Андрэй Клімаў і Артур Фінкевіч – былі

пакараныя пазбаўленьнем волі, астатнім суды вынеслі штрафы альбо судовыя перасьцярогі. Гэтая тэндэнцыя на некаторае зьмякчэньне палітычнага перасьледу найперш зьвязаная з новай эканамічнай і зьнешнепалітычнай сітуацыяй, якая склалася ў Беларусі на працягу году, і не зьяўляецца сьведчаньнем лібералізацыі беларускага рэжыму.

У канцы 2006 году Еўразьвяз вылучыў беларускаму ўраду 12 патрабаваньняў па дэмакратызацыі краіны наўзамен на сур'езную дапамогу, якая б магла значна паўплываць на ўсе вектары разьвіцьця грамадзкага жыцьця Беларусі: эканоміку, інфраструктуру, культуру. Сярод галоўных умоваў – вызваленьне ўсіх палітвязьняў, расьсьледваньне справаў зьніклых, павага да свабоды слова, медыяў і сходаў, дэмакратызацыя выбарчага заканадаўства, павага да дэмакратычных каштоўнасьцяў і асноўных правоў беларускіх грамадзянаў. Разумеючы выгоду эканамічных і гуманітарных прапановаў, беларускія ўлады робяць выгляд, што спрабуюць наладзіць дыялог з Еўразьвязам, пры гэтым яны заклікаюць еўраструктуры ня ставіць пытаньне аб правах чалавека ў аснову.

Патрабаваньне вызваленьня палітвязьняў і спыненьня палітычна матываваных крымінальных справаў стала абавязковай умовай для вядзеньня дыялогу з урадам Беларусі і ЗША. Перамовы з Дэвідам Крэмерам прывялі да таго, што датэрмінова былі вызваленыя Павал Севярынец, Мікалай Статкевіч і Кацярына Садоўская. Аднак спадзяваньні на хуткае вызваленьне астатніх палітычных зьняволеных не апраўдаліся. У месцах пазбаўленьня волі працягвалі знаходзіцца экс-кандыдат у прэзідэнты Аляксандр Казулін, моладзевыя лідэры Зьміцер Дашкевіч і Артур Фінькевіч, прадпрымальнік Мікалай Аўтуховіч.

Мэтанакіравана раскручвалася справа супраць актывістаў «Маладога Фронту». Толькі па арт. 193.1 Крымінальнага кодэксу («Арганізацыя дзейнасьці аб'яднаньня, фонду ці рэлігійнай арганізацыі, якая не прайшла дзяржаўнай рэгістрацыі ці ўдзел у ёй») у 2007 годзе

былі асуджаныя восем маладафронтаўцаў, справы яшчэ чатырох знаходзіліся ў стадыі расьсьледваньня: яны то спыняліся, то аднаўляліся. У дачыненьні да зьняволеных лідэраў «Маладога Фронту» Зьмітра Дашкевіча і Артура Фінькевіча былі ўзбуджаныя дадатковыя крымінальныя справы. Між тым, беларускія ўлады занялі пазіцыю адмаўленьня наяўнасьці як палітычных зьняволеных у краіне, так і палітычных артыкулаў, называючы патрабаваньні міжнароднай супольнасьці інфармацыйнай кампаніяй, разьвязанай з мэтай дыскрэдытацыі знешняй і ўнутранай палітыкі краіны.

Ёсьць вялікая палітыка, вырашэньне глабальных праблемаў, і ёсьць звычайныя чалавечыя лёсы. Пра звычайных людзей, патрапіўшых за свае погляды пад колы дзяржаўнай машыны, распавядае гэты зборнік – «Прага вясны». У кнізе зьмешчаны публіцыстычныя артыкулы розных аўтараў, героям якіх у 2007 годзе былі вынесеныя крымінальныя прысуды. «Толькі не рабі з мяне героя», – кажа, нібы саромячыся, адзін з маладафронтаўцаў. Так, часам даволі цяжка ўстрымацца ад эмацыйнай падачы матэрыялу, узьнёслых характарыстык, пэўнага пафасу, але артыкулы напісаныя вельмі шчыра. Зразумела, кожны чалавек мае як добрыя рысы характару, так і недахопы, аднак ня кожны здольны на сапраўдны ўчынак, таму ўсе героі гэтай кнігі – героі нашага часу.

Што тычыцца спыненых альбо незавершаных на канец 2007 году крымінальных справаў, то па іх пададзеная толькі фактура.

1. Канстанцін Лукашоў

20 лютага 2007 г. суд Ленінскага раёну Менску (судзьдзя Красоўская З.В.) прызнаў Канстанціна Лукашова віноўным у здзяйсненні крымінальнага злачынства, прадугледжанага арт. 364 КК РБ – «Гвалт альбо пагроза прымянення гвалту ў дачыненні да супрацоўніка міліцыі» і вынес пакараньне – два гады пазбаўленьня волі ўмоўна з адтэрміноўкай на два гады. Таксама сп.Лукашоў абавязаны сплаціць міліцыянту Сушчэні 1 мільён беларускіх рублёў маральнай кампенсацыі, аплаціць дзяржпошліну і судовыя выдаткі. З красавіка калегія Менскага гарадскога суду адмяніла вынесены Канстанціну Лукашову крымінальны прысуд і адправіла справу на новы перагляд. Паўторны суд адбыўся 26 ліпеня 2007 г., судзьдзя Тацяна Жулкоўская вызначыла тое ж самае пакараньне.

Умоўнае пакараньне і ўмоўная свабода

Мінулыя Каляды і Новы 2007 год навуковы супрацоўнік Інстытута геахіміі і геафізікі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Канстанцін Лукашоў сустрэў за кратамі. Гэта адбылося па той прычыне, што 19 сьнежня ў дзень 65-гадовага юбілею сваёй маці Канстанцін быў арыштаваны на працы і зьмешчаны ў СІЗА па падозраньню ў здзяйсненні крымінальнага злачынства, зьвязанага з сакавіцкімі падзеямі 2006 году. Тады, 23 сакавіка,

з намётавага мястэчка на Кастрычніцкай плошчы быў скрадзены адзін з ягоных арганізатараў вядомы беларускі апазіцыянер Вячаслаў Сіўчык. Машына з замежнымі дыпламатычнымі нумарамі зьвезла яго ў неведомым накірунку, пасля чаго Вячаслаў аказаўся ў хірургічным аддзяленьні 3-га шпіталю з чэрашна-мазгавой траўмай і іншымі цялеснымі пашкоджаньнямі.

Канстанцін Лукашоў, родны брат Вячаслава Сіўчыка, штодня наведваў яго ў шпіталі і бачыў, як каля палаты вартуюць «неведомыя ў цывільным». 29 сакавіка зьбітага апазіцыянера нечакана выпісалі, і Канстанцін узяў у знаёмых машыну, каб адвезьці брата дахаты, аднак «неведомыя» спрабавалі перашкодзіць гэтаму. Пры гэтым іх паводзіны ў шпіталі былі досыць непасьлядоўныя і не скаардынаваныя.

Увогуле, усё зьвязанае са зьбіцьцём Вячаслава, падзеямі таго дня і наступным узбуджэньнем крымінальнай справы, больш нагадвае дэтэктыўную гісторыю, бо на шмат якія пытаньні і дагэтуль няма ні адказу, ні якіх-небудзь зразумелых тлумачэньняў. Напрыклад, зьбіцьцё апазіцыйнага дзеяча людзьмі ў масках можна патлумачыць спробай запалохваньня і перасьледу за ўдзел у намётавым мястэчку, але што за машына з дыпламатычнымі нумарамі? Яго можна было, як і ўсіх тых, хто знаходзіўся на Плошчы, адвезьці на Акрэсьціна і аформіць згодна з добра выпрацаванай схемай. Не, Вячаслаў Сіўчык апынуўся ў шпіталі, і ўсе спробы затым знайсьці і прыцягнуць да адказнасьці злачынцаў не далі плёну. У той жа час пасля выпіскі яго са шпіталю супрацоўнікам міліцыі нічога не перашкаджала затрымаць Вячаслава Сіўчыка і даставіць яго, скажам, у пастарунак ці ў суд, калі б у іх быў на гэта загад. Варта толькі было прад'явіць дакументы і адмысловую пастанову. Аднак «неведомыя» увесь час раіліся па тэлефоне, назіралі з боку, хадзілі туды-сюды, і відавочна было, што яны ня маюць канкрэтнага плану дзеяньняў. Альбо маюць супрацьзаконны загад.

Калі Канстанцін ужо падагнаў машыну да прыступак выхаду, а прыйшоўшыя сустракаць сябры адцясьнілі «невядомых у цывільным», раптам нехта ў спартовым касцюме пабег, махаючы рукамі, наперарэз праз клумбу, каб дагнаць аўтамабіль. Было сьлізка – чалавек падае ў мокры брудны сьнег. А Канстанцін пакідае тэрыторыю 3-й клінікі, уключае правы паварот і спакойна выязджае на вуліцу Леніна.

«Першы раз я сустрэўся з міліцыянтам Сушчэням у СІЗА на очнай стаўцы, але гэта ня той чалавек, які знаходзіўся ў двары шпіталю і бег за машынай. Той быў, па-першае, больш мажным, а па-другое, у таго быў іншы голас, які я добра запамніў, бо ён увесь час істэрычна размаўляў з некім па тэлефоне, раіўся, што рабіць. І вось гэты Сушчэня распавядае, як школьнік добра вывучанае хатняе заданьне, як я яго зьбіў, як зьехаў, як уключыў правы паварот. Мне нават сьмешна стала. Я спрабаваў паставіць сябе ў такую ролеваю гульню: вось я цынічна зьбіваю супрацоўніка міліцыі, а што я раблю далей? Напэўна, я ўпадаю ў нейкі нервовы стан, які наўрад ці мне дазваляе арыентавацца ў прасторы, уключаць указальнікі паваротаў і г.д., таму што гэта лухта. Але справа ў іншым – у тым, што Сушчэні ўвогуле ў двары не было. І таму самым незразумелым у дадзенай сітуацыі аказалася, навошта было мяняць пацярпелага? Раствумаць гэта можна толькі тым, што за Вячаславам сачылі прадстаўнікі структуры, якая па беларускім заканадаўстве ня мела права ні сачыць, ні тым больш затрымліваць майго брата. Я ўпэўнены, што ніводнага супрацоўніка міністэрства ўнутраных справаў на той момант у двары шпіталю не было, і тады лагічна падмена «пацярпелага», бо тыя, хто там насамрэч быў, не маглі сьвяціцца ў судзе».

Пасьля таго, як Вячаслаў Сіўчык зьвярнуўся ў пракуратуру са скаргай на сваё зьбіцьцё, на наступны дзень і была ўзбуджаная крымінальная справа аб наездзе аўтамабіля на супрацоўніка міліцыі ў двары 3-га шпіталю. Гэтая справа некалькі разоў закрывалася, зноў узнаўля-

лася, і праз 7 месяцаў у СІЗА беспадстаўна быў зьмешчаны Канстанцін Лукашоў, пры гэтым нават само абвінавачаньне яму прад'яўляюць з парушэньнем заканадаўчых нормаў – пазьней на 5 дзён, чым гэта прадугледжана. У лісьце са сьледчага ізалятару Канстанцін пісаў, што «нават абвінавачаньні нямога ў антыдзяржаўных лозунгах выглядаюць больш грунтоўнымі». Так яно і было насамрэч – падчас судовага працэсу справа рассыпалася, як картачны домік. Сьведкі блыталіся, паказаньні не супадалі, а «пацярпелы» міліцыянт Сушчэня ўвогуле выглядаў так, нібыта судзяць яго, бо адчуваў сваю віну. Сьмех сказаць, гвалт у дачыненні да супрацоўніка міліцыі выліўся ў даведку судмедэкспертызы, зробленай чамусьці праз шмат часу, дзе запісана: цялесныя пашкоджаньні мяккіх тканак на руцэ 0,5*0,7 см! І гэта пры тым, што Вячаслаў Сіўчык пасья зьбіцьця амаль тыдзень праляжаў у шпіталі.

Канстанцін Лукашоў названы ў гонар свайго знакамітага дзеда – вядомага беларускага навукоўца ў галіне навук аб Зямлі, заснавальніка геахімічнай школы, ініцыятара стварэньня Інстытута геахіміі і геафізікі, віцэ-прэзідэнта Акадэміі навук Беларусі, грамадзкага дзеяча Канстанціна Ігнатавіча Лукашова. Хто ведае, як склаўся б ягоны жыцьцёвы лёс, калі б ня прозьба дзеда, у якога ён быў любімым унукам. Пасья паспяховага заканчэньня матэматычнай школы перад Канстанцінам паўстаў выбар, што рабіць далей. Нягледзячы на тое, што і дзед, і бацька ягоныя былі навукоўцамі-геахімікамі, Канстанцін хацеў стаць дыпламатам і планаваў ехаць у Маскву паступаць у інстытут міжнародных зносін (МГІМО). Дарэчы, у часы Вялікай Айчыннай вайны дзед быў намесьнікам закупачнай камісіі СССР у ЗША і быў асабіста знаёмы з прэзідэнтам Франклінам Рузвельтам, таму Канстанціну было ад чаго марыць пра дыпламатыю. Але на той час Канстанцін-старэйшы сур'ёзна хварэў, і, калі ўнук прыйшоў да яго ў шпіталь, не падтрымаў ідэю наконт паступ-

леньня ў Маскву, а выказаў жаданьне аб працягу дынастыі геахімікаў. Так атрымалася, што гэта была апошняя размова двух тэзкаў, і Канстанцін-малодшы вывучыўся на геахіміка. Шкада толькі, што цяпер навука прыйшла ў поўны заняпад – ня ў сэнсе адсутнасьці канкрэтных перспектываў, а ў сэнсе стаўленьня да яе і да навукоўцаў з боку дзяржавы. Зарплаты – мізэрныя, а між тым пасля сьмерці свайго бацькі Канстанцін застаўся апорай для маці і сястры-інваліда. Брат Вячаслаў жыве асобна, таму ненавіта яму прыходзіцца больш апекавацца роднымі.

Унук працягвае справу дзеда. 7 студзеня, якраз на праслаўнае Раство Хрыстова, адзначалася 100-годзьдзе са дня нараджэньня вядомага акадэміка, але Канстанцін ня змог прыняць удзел у сьвяткаваньні юбілею па прычыне свайго зьявольленьня.

«Мне ў СІЗА было нашмат прасьцей, чым іншым людзям, бо я да ўсяго ставіўся як дасьледвальнік, таму мне было цікава. Я разумею, што асноўная функцыя турмы ў сучасных умовах у тым, каб зьнішчыць асобу, каб было такое адчуваньне, што ты маленькі бездапаможны ніхто. Увогуле, турма – гэта дзікая рэч, я спрабую напісаць успаміны, і мне вельмі цяжка пісаць пра гэта. З аднаго боку ўсё вельмі проста: звычайнае такое стойла, як я гэта ўжо называў, для буйнай нерагатай жывёлы – людзей, якія патрапілі ў пенітэнцыярную сістэму, там усё зроблена для таго, каб ты адчуваў сябе быдлам. Але быдлам можа стаць толькі той, хто мае да гэтага схільнасьць. І, безумоўна, там ламаецца шмат людзей, таму што нашае жыцьцё гэта такая, няхай і пачварная, але форма своеасаблівага адбору, пэўны іспыт, які мы мусім прайсьці. Зразумела, што ня ўсе яго праходзяць, інакш што ж гэта быў бы за іспыт. У турме маральна ў першую чаргу ламаецца той, хто да падобнага іспыту не падрыхтаваны, хто, відаць, увогуле не падрыхтаваны да сапраўднага жыцьця, г. зн., асоба не сфармаваная альбо няма ўпэўненасьці ў сваёй праваце. У турме вельмі хутка становіцца бачна, што ты за чалавек, бо ў гэтых жорсткіх складаных умо-

вах нельга ня быць сабой. Як мне падалося, турма вельмі прагматычна ацэньвае асобу. Чым гэтая сістэма цікавая і адрозніваецца ад нармалёвага грамадства, там найбольш высокая верагоднасць адказнасці ня толькі за свае ўчынкі, а нават за свае словы. А фізічна зламацца там вельмі лёгка, можна выйсьці інвалідам на ўсё жыццё,» – узгадвае Канстанцін.

Сфабрыкаваная крымінальная справа двойчы разглядалася ў судзе Ленінскага р-ну сталіцы, бо першы раз Менскі гарадзкі суд задаволіў касацыйную скаргу Канстанціна Лукашова і адмяніў рашэнне першай інстанцыі. Аднак паўторны разгляд справы ня даў іншых вынікаў, і пакараньне было вынесена ранейшае: два гады ўмоўнага знявольнення з адтэрміноўкай на два гады. Тым ня менш сумленне Канстанціна застаецца чыстым, а змагацца далей з ветранымі млынамі беларускага правадзядзя ён цяпер ня бачыць сэнсу, хаця пры пэўных умовах умоўнае пакараньне можа стаць рэальным. Сам ён пра гэта разважае так:

«Калі мяне асудзілі, шмат хто са знаёмых казаў: глядзі, будзь асьцярожным, бо ты на кручку. А я адказваў вельмі проста: нічым мой статус ад вашага не адрозніваецца – у мяне ёсць умоўнае пакараньне, а ў вас умоўная свабода, бо, калі спатрэбіцца, на кожнага з нас знойдзецца свой Сушчэня, які дасьць паказаньні, патрэбныя ў канкрэтны час у канкрэтнай кан'юнктурнай сітуацыі. І ў нас няма ніякіх прававых механізмаў абараніцца, таму што гэта павінен быць выключна грамадзянскі механізм, а ў нас няма грамадзянскай супольнасці. Я да гэтага 37 год не здзяйсняў ніякіх злачынстваў і далей не збіраюся выходзіць за рамкі крымінальнага кодэксу, нават беларускага, нягледзячы на тое, што ў ім ёсць такія сьлізкія артыкулы, як, напрыклад, «Зьнявага Прэзідэнта» ці «Дыскрэдытацыя Рэспублікі Беларусь», пад які можа патрапіць усё, што заўгодна. Калі я скажу, што ў нас няма незалежнай судовай сістэмы, гэта цалкам можна лічыць дыскрэдытацыяй Рэспублікі Беларусь, але сказаць, што

яна ў нас ёсьць – я не магу. У нас увогуле краіна ўмоўнасьцяў атрымалася пры рэжыме Лукашэнкі: умоўна існуе ўлада, умоўна існуе законнасьць, а насамрэч нічога гэтага няма».

Многія людзі вераць у розныя забабоны, прыкметы і, калі вераць, шукаюць гэтаму падцьверджаньні. Напрыклад, кажуць: як Новы год сустрэнеш – так яго і правядзеш. Традыцыйна большасьць сустракае Новы год са сваімі блізкімі, з сям’ёй ці ў вясёлай добрай кампаніі. І не таму, што вераць у забабоны, а таму што ў адрозьненне ад іншых сьвятаў Каляды і Новы год адзначаюцца ўсімі і паўсюль, што надае ім найбольшую значнасьць, урачыстасьць. З асаблівай нецярплівасьцю чакаюць набліжэньня новага году дзеці, якія шчыра вераць у існаваньне Дзеда Мароза, чакаюць падарункаў і нечага незвычайнага... Ня тое што дарослыя. У цуд, праўда, усё-роўна хочыцца верыць, а вось што тычыцца прыкметаў і забабонаў, то крымінальная гісторыя Канстанціна Лукашова цалкам абвяргае гэтыя цёмныя перажыткі мінуўшчыны. Адседзеўшы два месяцы за кратамі і сустрэўшы там усе навагоднія сьвяты, праз два месяцы навуковец выйшаў на волю. Новы 2008 год ён, як і заўсёды, будзе сустракаць дома, разам з сям’ёй.

Алена Лапцёнак

2. Зьміцер Хведарук

29 траўня 2007 г. суд Савецкага раёну Менску (судзьдзя Руслан Аніскевіч) прызнаў Зьмітра Хведарука віноўным у зьдзяйсненьні крымінальнага злачынства, прадугледжанага арт. 193.1 КК РБ – «Незаконная арганізацыя дзейнасьці грамадзкага аб'яднаньня альбо ўдзел у дзейнасьці і прысудзіў да вышлаты штрафу ў памеры 40 базавых велічынь (1 млн. 240 тыс. руб).

Змагар за будучыню краіны

Нарадзіўся 5 сакавіка 1988 году ў Менску ў сям'і Ірыны і Аляксандра Хведарукой. Вучыўся ў сталічнай СШ № 103 (пазьней гімназія № 11).

Калі бачыш гэтага невысокага хударлявага спакойнага юнака, ня ведаючы яго, цяжка ўявіць, што гэта адзін з яскравых лідэраў сучаснага дэмакратычнага моладзевага руху Беларусі. Адзін з лідэраў «Маладога фронту» – арганізацыі, якую, бадай, найбольш ня любіць і нават баіцца цяперашняя ўлада.

Мне часта даводзілася бачыць Зьміцера ў першых шэрагах маладафронтаўцаў на «Чарнобыльскім шляху» ды «Еўрапейскім маршы», на іншых акцыях дэмакратычных сілаў. Калі рыхтаваўся гэты матэрыял, маладзёна толькі выпісалі са шпіталю, дзе юнак правёў тыдзень пасья жорсткага зьбіцьця спецназаўцамі падчас вулічнай акцыі апазіцыі на абарону незалежнасьці Беларусі, якая адбылася напярэдадні візіту ў Менск прэзідэнта Расеі Ўладзімера Пуціна.

Рос Зьміцер звычайным хлапчуком, вельмі любіў спорт. Як згадвае тья часы сам юнак: «У маіх бацькоў быў нават такі жарт. Звычайна ў маленстве дзецям задаюць пытаньне: кім ты хочаш стаць? Я заўжды саромеўся адказваць на гэтае пытаньне. І мой бацька жартам казаў, што я стану прэзідэнтам. Але сам я марыў стаць спартоўцам, як і многія хлапчукі, зрабіцца зоркаю футбола. У той час пачалі паказваць чэмпіянаты сьвету, Еўропы, і я гэтым вельмі захапляўся». Юнак самааддана ганяў скураны мяч, і крыху пазьней Зьміцеру нават паступалі прапановы гуляць за дубль-каманды беларускіх футбольных клубаў «МТЗ-РІПО» і «Дарыда», але юнак абраў для сябе іншы шлях...

З малых гадоў хлопча цікавіўся літаратурай, якую ён праглынаў у вялікай колькасьці. «Гэта былі пераважна гістарычныя, прыгодніцкія кніжкі, якія вельмі моцна на мяне паўплывалі, – кажа Зьміцер. – Напрыклад, «Айвенга» Вальтэра Скота – гэта мая самая ўлюбёная кніга, я яе чытаў разоў восем, ледзь не на памяць ведаў яе ўсю. І вось гэты герой – рыцар бяз спадчыны, мне потым вельмі нагадваў беларуса, які згубіў усю сваю беларускую спадчыну. Цяпер яму давядзецца моцна ваяваць, цярпець, як таму ж Айвенга, які, як я памятаю, таксама ляжаў без прытомнасьці (сьмяецца) пасья рыцарскага турніру».

Шлях у палітыку для юнака пачаўся яшчэ ў першыя школьныя гады. Як кажа Зьміцер, вельмі моцны ўплыў на яго і ягоных аднакласьнікаў аказала першая настаўніца. «Я памятаю, што яе выгналі са школы за тое, што яна не хацела вешаць у класе партрэт Лукашэнкі. Да таго ж, яе сын (журналіст Альгерд Невяроўскі – Г. К.) на той час яшчэ працаваў на Радыё «Свабода», і вось так атрымалася, што наклалася адно на адно – маўляў, як гэта ў элітнай гімназіі можа працаваць такая жанчына?! А яна была цудоўнай настаўніцай. Я памятаю, як яна з намі ладзіла пастаноўкі на Божае Нараджэньне, мы і калядавалі разам, і вывучалі беларускія традыцыі... Мы шмат ездзілі па Беларусі – і ў Мір, і ў Нясвіж, на Гарадзеншчыну па касьцёлах, наведалі Браслаўскія азёры, Нарач...

Гэта моцна паўплывала на нас. Згадваю, як мы хадзілі на хлебазавод, і яна нам паказвала – вось гэта хлеб, чым беларусы жылі і жывуць. Гэты цудоўны водар свежага хлеба для мяне і зараз самы блізкі з усяго, што ёсьць. І вось менавіта ўсё гэта крыху пазней прывяло мяне да такіх ужо больш асэнсаваных учынкаў...»

Аднакласьнікі Зьміцера, як і ён сам, яшчэ ў 2003 годзе пачалі хадзіць на вулічныя акцыі, але спачатку гэта было неасэнсавана і мела больш бравурны характар. «Нехта бачыў па тэлевізары ў рэпартажах БТ ці расейскіх каналаў сябе ці сваіх сяброў. Ба! Трэба наступным разам зноў пайсьці! І мы зьбіраліся, ледзь не паўпаралелі, дзе я вучыўся, і ўсе разам ішлі на акцыі. Прычым, даволі згуртавана, бы нейкая сапраўдная арганізацыя», – прыгадвае маладзён.

...«У мяне вельмі зьмяніўся сьветапогляд, – кажа Зьміцер. – Я, як малады чалавек, зразумеў, што праблема ня толькі ў такой зьяве, як дыктатура ў нашай краіне, у Лукашэнку. Але праблема ў тым, што людзі думалі ня так, як мусяць думаць людзі, што хочуць пераменаў. У Бібліі ёсьць цудоўны выраз, што калі памазаны сьвятар грашыць, то грашыць увесь народ. І вось шмат палітыкаў кажуць, што нам патрэбныя перамены, што Лукашэнка крадзе, падманвае, але яны самі пры гэтым застаюцца ня тое што недасканалымі, бо няма дасканалых людзей, але самі робяць шмат чаго непатрэбнага. І я зразумеў, што, каб камусьці прынесці перамены, прынесці свабоду, трэба самому стаць свабодным чалавекам. Гэта, відаць, самае галоўнае, што я зразумеў за 19 гадоў свайго жыцця. Раней я такога ня мог усьведоміць...»

Паводле словаў майго героя, адной з самых яркіх асэнсаваных падзеяў у ягоным жыцці была першая Цэнтральная рада «Маладога фронту», на якой ён прысутнічаў: «Калі мяне ўвялі ў сьпіс Цэнтральнае рады, для мяне гэта быў нібы подзьвіг – ваў!, мяне ўвялі ў кіраўнічы орган! Тады ледзь ня лётаць хацелася, думаў, што ўжо дасягнуў у жыцці такога, што о-го-го!»

А вось адным з самых адмоўных момантаў для юнака сталася «адсідка» у спецпрыёмніку-разьмеркавальніку на вуліцы Акрэсьціна ў Менску, перад самымі прэзідэнцкімі выбарамі. «Вельмі шмат спадзяваньняў было тады, у 2006 годзе, што нешта зьменіцца, – узгадвае Зьміцер. – І тут – раз! – за дзень да выбараў – да таго ж, мне толькі 18 адоў тады споўнілася – трапіць на Акрэсьціна! Як гэта так?! Там усе будуць на плошчы, дзе ўсё будзе мяняцца, а ты тут мусіш сядзець?! ...»

Колькасьці ўсіх «ходак» на акрэсьцінскія суткі маладзён ужо і ня памятае – пяць іх было ці шэсьць. Але толькі за мінулы год – чатыры. Прытым, за непасрэдны ўдзел у вулічных акцыях маладзёна «пасадзілі» толькі аднойчы, астатнія арышты былі прэвентыўныя, а артыкулы «шыліся» у тым ліку і за тое, што Зьміцер нібыта мацюкаўся ў грамадзкім месцы (вельмі любяць нашыя ўлады гэты артыкул Адміністрацыўнага кодэксу, па якім на акрэсьцінскія нары былі адпраўленыя дзясяткі вядомых у Беларусі прыстойных людзей, прычым, акурат перад важнымі палітычнымі падзеямі ў краіне).

Каб лепей зразумець, што за чалавек Зьміцер Хведарук, прывяду яшчэ некалькі фрагментаў нашае з ім гутаркі.

«...Можа, і няшмат чаго я дасягнуў у жыцці, але адное з дасягненьняў – гэта сустрэча з прэзідэнтам Злучаных Штатаў. Вось цяпер вырашыў пайсьці ў школу і аднесці фотку – у нас там ёсьць музей, у нас жа вучылася Сьвятлана Зелянкаўская, і там вісіць велізарны яе партрэт, маўляў, здымалася ў фільме «Анастасія Слуцкая». Вось, трэба набыць рамку і аддаць – можа і мяне павесяць? (сьмяецца) ...»

«...Мне вельмі падабаецца размаўляць з людзьмі, распавядаць ім нешта, пераконваць іх у нечым. Раней я быў такім ціхім хлопцам, які з неахвотаю размаўляў, больш часу маўчаў, больш думаў пра нешта сваё. Але на пачатку году я неяк так раптоўна памяняўся, цяпер размаўляць – мая ўлюбёная справа...»

«...Калі б зьявілася магчымасьць павярнуць час у адваротны бок, я б пайшоў па тым жа шляху. Магчы-

ма, рабіў бы нешта па-іншаму, але тое ж самае. За гады ў «Маладым фронце» я зрабіў, відаць, шмат памылак, чагосьці ня ведаў, у чымсьці не разьбіраўся, але цяпер я раблю сваю справу з задавальненьнем і больш правільна. У мяне быў выбар – ці прысьвяціць сябе спорту, ці «Маладому фронту». Я сьвядома выбраў апошняе...»

«...Я чалавек цяпер даволі адкрыты, але хацелася б калі і памяняць нешта, то быць больш адказным, упэўненым...»

«...У мяне былі рэчы, за якія мне было сорамна. Але я пачаў новае жыцьцё і стараюся ня згадваць і не паўтараць старыя памылкі...»

«...Калі б мне нават загадалі, я б ніколі ня скраў чагосьці, не забіў бы чалавека, нават не пабіў бы, не сфальсіфікаваў бы нешта, то-бок, не пайшоў бы на парушэньне закону, не пайшоў бы супраць свайго сумленьня...»

Вельмі важна адчуваць падтрымку ў сваёй нялёгкай і небясьпечнай дзейнасьці менавіта ад самых блізкіх людзей. Мне вядомыя выпадкі, калі бацькі некаторых моладзевых актывістаў ня тое што не падтрымліваюць сваіх дзяцей, але і перашкаджаюць ім, аказваюць на іх маральны ўціск. Да шчасьця, гэта ня тычыцца сям’і Зьміцера.

«У мяне такая тыповая беларуская сямья, бацькі разьведзеныя, я живу цяпер толькі з маці, бацьку амаль ня бачу, – распавядае юнак. – З маці ў мяне праблемаў ніякіх няма. Яна сама хадзіла на першыя мітынгі, нават яшчэ пры Савецкім Саюзе – на тыя першыя «Дзяды», на другія... Яна падтрымлівае мяне, ніколі не крычыць, не абражае. Наадварот, кажа, што ўсё правільна. Хаця, канешне, хвалюецца моцна: ты глядзі, не хадзі там кудысьці, падумай, на што табе гэта... Натуральна, што хвалюецца. Хаця сама ўвесь час на ўсіх апошніх акцыях бывае...»

Дзевятнаццацігадовы юнак марыць атрымаць добрую адукацыю. І ня проста атрымаць, але і заняцца пытаньнем адукацыі іншых людзей: «Я сам цяпер пакрыху цяплю, што не давучыўся. Я б хацеў памяняць сам сэнс адукацыі, бо ў нас даюць цэлы камплект, рыхтуюць

«сьпецыялістаў шырокага профілю і вузкай спецыялізацыі», таму хацелася б, каб у нас рыхтавалі людзей, што маглі б прымяніць свае веды ў той галіне, якой трэба, каб маглі адказна, прафесійна працаваць. Бо менавіта прафесійнасьці цяпер вельмі моцна не хапае...»

У некаторых арганізацыях, прынамсі, у «Маладым фронце», лідэрамі робяцца найлепшыя. Прыкладам таму ўся больш як дзесяцігадовая гісторыя гэтае арганізацыі. Невыпадкова і Зьміцер Хведарук лічыцца адным з лідэраў МФ. Вось што кажа пра Зьміцера адзін з ветэранаў дэмакратычнага моладзевага руху Беларусі Аляксей Шэін: «Зьміцер для мяне – гэта прыклад чалавека вельмі шчырага, чалавека, які не прыкрываецца прыгожымі словамі ці хоча паказаць сябе лепшым, чым ён ёсць на самой справе. Ён вельмі прасты хлопец і вась гэтай сваёй прастатою вельмі прыцягвае да сябе людзей. Ягоны посьпех у «Маладым фронце» – гэта перадусім прастата, якая людзям падабаецца і якой людзі вераць. Гэта чалавек шчыры, той, каму можна давяраць. У гэтым сэнсе для мяне Зьміцер – чалавек, з якога можна браць прыклад... Гэта чалавек, які шчыра верыць у Бога. Гэтая вера ўплывае і на асабістае жыцьцё, і на жыцьцё людзей, якія яго акальваюць. Зьміцер – чалавек экспромта, чалавек настрою ў пэўным сэнсе...»

Адзін з самых актыўных сябраў «Маладога фронту» Яраслаў Грышчэня адзначае, што ў ягонага папличніка ёсць і пэўныя хібы: «З недахопаў я б, можа, назваў, што Зьміцер час ад часу ня слухае іншых людзей, калі ён упэўнены, што мае рацыю, то будзе пераконваць, што гэта менавіта так, а не інакш, і на гэтым кропка». Тым ня менш, як адзначае Яраслаў Грышчэня, «Хведарук – гэта баец. Ён будзе ісьці на шчыты, нягледзячы, будзе там гармата ці міліцыянт з дручкаю. Ён не спалохаецца. Без яго немагчыма ўявіць «Малады Фронт»... У яго вельмі разьвітае пачуцьцё патрыятызму. Калі сказаць пра яго ў двух словах, то гэта – Будучыня Краіны».

Генадзь Кесьнер

3. Барыс Гарэцкі

29 траўня суд Савецкага раёну Менску (судзьдзя Руслан Аніскевіч) прызнаў Барыса Гарэцкага віноўным у зьдзяйсненьні крымінальнага злачынства, прадугледжанага арт. 193.1 КК РБ – «Незаконная арганізацыя дзейнасьці грамадзкага аб'яднаньня альбо ўдзел у дзейнасьці) і прысудзіў да вышлаты штрафу ў памеры 30 базавых велічынь (930 тыс. руб).

Барыс Гарэцкі: «Не рабі з мяне героя»

З Барысам Гарэцкім я знаёмы ня вельмі даўно, але дастаткова для таго, каб ужо лічыць адзін аднаго сябрамі. Давялося разам паездзіць па краіне, паглядзець шмат на што. Нашы позіркі на жыцьцё і палітыку часта не супадаюць, але ці ж гэта галоўнае?

Барыс Гарэцкі летась ужо другі раз знаходзіўся пад крымінальнай справай за дзейнасьць ад імя незарэгістраванай арганізацыі. Першая справа была заведзеная адразу па выбарах 2006 г., але ўвосень яе спынілі. Як высветлілася, толькі для таго, каб завесці зноў.

Барыс прыйшоў у «Малады фронт» у 2001 г., 14-гадовым хлопцам, акурат перад «Чарнобыльскім Шляхам». У тым самым годзе была першая палітычная кампанія «Выбірай», з якой юнак аб'ездзіў палову Беларусі.

Некаторы час хлопец працаваў на Чэрвеньскім рынку разам са Зьмітром Дашкевічам і Артурам Фінькевічам. Там у іх была невялікая фірма, якая гандлявала кавай і

гарбатай. Галоўнай асаблівасцю фірмы была беларуская мова. Прыкладна з часу ўладкавання на гэтую працу Барыс пачаў паўсюль размаўляць па-беларуску. Фірма спыніла сваю працу толькі пасля таго, як пасадзілі Дашкевіча.

У 2001 г. Гарэцкі прайшоў спецыяльныя курсы і стаў ды-джэем Адраджэння. Гэта пазнавальная віктарына для школьнікаў і студэнтаў — галоўнае хобі Барыса на далейшыя гады. Гарэцкі кажа, што віктарыны праводзяцца і цяпер. «Настаўнікі па-ранейшаму клічуць у школы, нават ведаючы, што рызыкуюць працай», — кажа Барыс. Два разы на тыдзень Гарэцкі ходзіць у царкву «Ян Прадвесьнік», ён пратэстант.

Увогуле, рэлігія і вера ў жыцці Барыса адыгрываюць вельмі вялікае значэнне. Ён мяркуе, што менавіта дзякуючы Богу, прыйшоў у «Малады фронт». Стаў тым, кім ёсць сёння. Хлопец зусім ня п'е і нават ніколі не спрабаваў паліць. Згадваецца, як я разам з Барысам Гарэцкім апынуўся ў Астравецкім раёне ў сям'і мясцовага лясніка. Гаспадар паставіў на стол шчодрую вячэру. Хапала і алкаголю, Барыс рашуча адмовіўся піць, колькі яго не ўтаворвалі.

Пасля сканчэння школы Б.Гарэцкі паступіў у політэхнічны каледж. Барыс мае матэматычны склад мыслення, ягонымі ўлюбёнымі прадметамі заўсёды былі матэматыка і фізіка. Гаворыць, што менавіта прыхільнасць да гэтых прадметаў часам дапамагае ў палітыцы.

З каледжу Гарэцкі быў адлічаны напярэдадні прэзідэнцкіх выбараў за ўдзел у акцыях пратэсту. Тады ён трапіў на суткі. Летам 2006 г. пасля шматлікіх перакананняў сяброў Барыс з'ехаў па адукацыйнай праграме Каліноўскага ў Польшчу. Вучыўся на факультэце інфарматыкі Беластоцкага ўніверсітэту. Аднак ужо зімой 2006 году вярнуўся назад у Беларусь. Вярнуўся не таму, што былі цяжкасці на вучобе, а таму што зразумеў — «працаваць трэба тут, асабліва калі на сяброў пачаўся крымінальны ціск».

Перад крымінальным судом хлопец верыў, што ня трапіць у турму, застанецца на волі. «Страху няма ніякага», — казаў ён тады мне.

Сам судовы працэс Барыс, як і ягоныя сябры, вытрымаў з упэўненасцю і з гонарам. Судзьдзя Руслан Аніскевіч вызначыў яму пакараньне за ўдзел у незарэгістраванай арганізацыі «Малады фронт» 30 базавых велічынь штрафу. Барыс не прызнаецца, што рабілася ў яго на душы падчас працэсу, але кажа, што на такі прысуд і разьлічваў.

Барыса можна пастаянна ўбачыць на розных акцыях пратэсту, а таксама на судах. Ён быў у Нясьвіжы, калі судзілі Азарку, у Салігорску — калі судзілі Шылу, у Баранавічах — калі судзілі Грышчэню, у Магілёве — калі судзілі Фінькевіча. Ён першым прыехаў у Воршу, каб сустрэць вызваленага Дашкевіча. У сьнежні яго арыштавалі падчас акцыі прадпрымальнікаў і асудзілі на 7 сутак.

Нядаўна ж Гарэцкі стаў адным з першых невыязных з Беларусі палітыкаў і грамадзкіх дзеячаў. Яго не пусьцілі на семінар для радыёжурналістаў ва Ўкраіну. Прычыны ўсё яшчэ не патлумачылі.

Барыс, які доўгі час быў прэс-сакратаром «Маладога фронту», цяпер шукае сябе ў журналістыцы. Піша пра палітыку для радыё «Рацыя», нейкі час супрацоўнічаў з «Нашай Нівай». Разам з тым кажа, што журналістыка для яго цяпер не галоўнае. Галоўнае — атрымаць добрую адукацыю. У 2006 годзе ён паступіў у Віленскі педагагічны ўніверсітэт на факультэт беларусістыкі.

«Зьміцер, ты хоць героя з мяне не рабі, калі будзеш пісаць матэрыял. Не хачу я гэтага», — казаў мне Барыс. Ня ведаю, ці атрымалася, сябра?

Зьміцер Панкавец

4. Алег Корбан

29 траўня суд Савецкага раёну Менску (судзьдзя Руслан Аніскевіч) прызнаў Алега Корбана віноўным у здзяйсненні крмінальнага злачынства, прадугледжанага арт. 193.1 КК РБ – «Незаконная арганізацыя дзейнасьці грамадзкага аб'яднаньня альбо ўдзел у дзейнасьці і прысудзіў да вышлаты штрафу ў памеры 30 базавых велічынь (930 тыс. руб).

Галоўнае – самааданнасьць

Алег Корбан нарадзіўся 4 лютага 1985 г. у Менску. У «Малады фронт» прыйшоў увосень 2000 г., акурат напярэдадні парламенцкіх выбараў. Пасля сканчэньня сярэдняй школы Алег вучыўся ў машынабудаўнічым ліцэі, а летам 2004 г. паступіў на завочнае аддзяленьне юрыдычнага факультэту Міжнароднага гуманітарнага эканамічнага інстытуту. У лютым 2006 г. Корбана выключылі з ВНУ за актыўны ўдзел у перадвыбарнай кампаніі. За некалькі дзён да гэтага ён быў асуджаны на 10 сутак арышту. Працаваў на Мінскім заводзе шасьцернаў, адкуль быў звольнены з-за ціску КДБ на кіраўніцтва. Зараз Алег вучыцца на 1 курсе завочнага бакалаўрыяту ЕГУ ў Літве, спецыялізацыя «Меды і камунікацыі».

Марозна, ветрана і сьлізка. Мы вырашаем, што надвор'е не спрыяе вулічнай гутарцы, таму Алег прапаноўвае зайсьці ў кавярню «Санчо Панса». Па дарозе я даведваюся аб тым, што мы калегі, ён таксама хоча быць журналістам. Разважаем пра стан журналістыкі ў краіне і пра тое, як яе выкладаюць у ВНУ, пра адукацыю ў прын-

цыпе, закранаем еўрапейскія краіны. І вось месца выбрана, кава замоўлена – пачынаем размаўляць на іншую тэму. Алег, спакойны і сур’ёзны, чакае пытаньняў.

У першым класе Алег Корбан ня вельмі цікавіўся беларускай культурай, мовай, нягледзячы на тое, што вучыўся ў беларускамоўнай школе. Звычайны хлопчык любіў прагулкі па горадзе і гуляць у хованкі. Лічыць, што ў ягоным дзяцінстве нічога незвычайнага не было, увесь «цуд» пачаўся пазьней. Калі школу перавялі на рускую мову, яго стаўленьне да ўсяго беларускага зьмянілася: зьявіўся інтарэс да нацыянальнай культуры, гісторыі і геаграфіі, ён зразумеў, што беларусам патрэбна беларуская мова. У 9 класе Алег упершыню ўбачыў масавую акцыю – гэта быў «Марш свабоды». Ён пабачыў шчырых, ідэйных людзей, бел-чырвона-белыя сьцягі, пачуў музыку, якая яму вельмі спадабалася. Потым ён далучыўся да «Маладога фронту», зацікавіўся ідэяй хрысьціянства. Гэтую нацыянальную ідэю распавядаў Павал Севярынец. Сутнасьць ідэі ў тым, што Беларусь знаходзіцца ў сэрцы Еўропы, ідэя звязаная з хрысьціянствам, з бел-чырвона-белым сьцягам, які сімвалізуе Хрыста, расьпятага на белым палотнішчы.

З экстрэмальнымі сітуацыямі Алег пазнаёміўся яшчэ ў дзяцінстве. Спачатку ён з сябрам прыдумаў план, як можна хадзіць у цырк бясплатна (і, дарэчы, шмат разоў схадзіў!). Потым езьдзілі ў аэрапорт глядзець на самалёты, але іх затрымалі міліцыянты: меркавалі, што хлапчукі хочуць зьбегчы, і прывезьлі дадому бацькам. Пасля гэтага зьявілася прага да экстрэмальных падарожжаў, турызму.

Гады чатыры таму Алег паехаў у Чэхію, прытым што ня ведаў мовы, у яго амаль і грошай не было (ён іх сьпецыяльна ня браў). Ён проста хацеў праверыць, на што здатны бяз грошай у іншай краіне. Калі прыехаў на вакзал, то аказалася, што Чэхія зусім не падобна да Беларусі: усё там было па-іншаму. Ён ня ведаў, што яму рабіць і куды ісьці. Але нечакана сустрэў беларусаў, якія ўзялі яго да сябе дамоў, паказалі горад, распавялі пра краіну.

Алег Корбан пабываў амаль што ва ўсіх гарадах Польшчы, наведаў Бельгію, Францыю, Галандыю і г.д. «Мне спадабаўся Амстэрдам. Вельмі ліберальнае месца, можа, нават адзіная кропка ў сьвеце, але яна мусіць быць,» – кажа Алег. Было шмат экскурсій па Еўропе, многія паездкі зьвязаныя з дзейнасьцю дэмакратычных сілаў Беларусі. Летам 2007 выступаў на міжнароднай канферэнцыі ў Савеце Еўропы. Быў у Расеі. «Ня раю добрым людзям езьдзіць у Смаленск ці Бранск, а вось на захад Украіны – можна!»

Калі Алег вучыўся ва універсітэце, то заўсёды ўдзельнічаў у розных сьвяточных вечарынах, рабіў газеты. Ён чытаў патрыятычныя вершы пра Радзіму, нягледзячы на тое, што астатнія студэнты рыхтавалі КВНы альбо сьпявалі песьні эстрадных выканаўцаў.

Корбан знайшоў сябе ня толькі ў палітыцы. Ён чалавек, які захапляецца літаратурай, музыкай, гісторыяй, мастацтвам. Раней Алег цікавіўся беларускай літаратурай, асабліва Быкавым, «Шляхціца Завальню» Яна Баршчэўскага памятае яшчэ са школы. Сёньня ён цікавіцца расейскай літаратурай, напрыклад, Булгакавым, кнігамі і дапаможнікамі псіхалагічнага накірунку. «Вельмі цікавая кніжка «Еўрапейцы і амерыканцы вачыма псіхолога», у якой ідзе гаворка пра культуру і гісторыю, таксама ёсьць кантэкст хрысьціянства,» – распавядае Алег.

Амаль што сем год Алег слухае беларускую музыку. У асноўным гэта рок-музыка: N.R.M., Partyzone, Нейра Дзюбель і г.д. Час ад часу слухае класічную музыку (Баха), заходні рок. З мастацтвам Алег знаёміцца часьцей у музэях Еўропы, у Беларусі на гэтае не хапае часу з-за самаадданай працы, якой ён патрабуе і ад сваіх калегаў.

Ягоная традыцыя – быць пунктуальным. «Калі ты кажаш, што трэба рабіць так, то і рабі так, як казаў. Гэ-таму я вучу сваіх сяброў і знаёмых. Калі яны гэтага ня робяць, то я іх крытыкую і кажу, што яны памяркоўныя беларусы. Калі мы ня будзем хутка і сумленна працаваць, то ніколі ня будзем жыць так, як жывуць, напрыклад, у

Германіі», – сьцьвярджае Алег. Ён працуе з заходнім тэмпераментам, лічыць, што працаваць трэба дзень і ноч, калі трэба нешта зрабіць, не шкадуе часу. Ад сваіх калегаў патрабуе добрасумленнай працы, салідарнасьці: «Ня трэба лічыць, што ваша думка самая лепшая і правільная. Трэба ўсім працаваць на адну ідэю, на адну карысьць. Разьвіваць сумленьне. Вось такая мая філасофія.»

Алег плануе прыняць удзел у стварэньні моладзевай газеты, якая будзе распаўсюджвацца бясплатна. Такая думка невыпадковая, бо ён хоча стаць сапраўдным «майстрам слова» і зараз вывучае журналісцкае рамяство. У друкаваным выданьні будуць падавацца розныя думкі людзей, у першую чаргу – альтэрнатыўныя думкі. «Гэта будзе народная газета, якая павінна раскрываць грамадзкія зьявы, паказваць, што робіцца ў краіне, даваць інфармацыю, якую ня могуць напісаць афіцыйныя СМІ. Таксама будуць друкавацца матэрыялы пра нейкія падзеі, зьвязаныя з культурным жыцьцём краіны, эсэ і гістарычныя замалёўкі. У ёй павінна быць усё, » – плануе Алег. Ён мяркуе, што такое выданьне неабходна і будзе папулярным.

Сёньня Алег Корбан прыйшоў да высновы, што трэба самааддана змагацца, рабіць сваю працу якасна. У час палітычнага постмадэрнізму іншага стаўленьня да працы і быць ня можа. «У нас ёсьць свой план разам з сябрамі арганізацыі, і трэба яго выконваць. Трэба рабіць усё магчымае,» – кажа Корбан. Для гэтага ён выхаваў у сябе характэрныя заходніцкія рысы: не баяцца працы, не дазваляць ляноце браць верх. За час дзеяньня ў дэмакратычным руху Алег Корбан разьвіў у сябе пачуцьцё сьмеласьці. Ён ведае, як размаўляць з міліцыянтамі, ведае, як трымацца. Ён мог зьехаць за мяжу, але лічыць, што працуе не для таго, каб жыць у іншай краіне, а для таго, каб у сваёй было добра і свабодна.

Сам Корбан характарызуе сябе такімі словамі: чалавек добры, сумленны, самаадданы, пунктуальны. Гэты сьпіс можна падоўжыць.

Натальля Сябрук

5. Аляксей Янушэўскі

29 траўня суд Савецкага раёну Менску (судзьдзя Руслан Аніскевіч) прызнаў Аляксея Янушэўскага віноўным у здзяйсненні крымінальнага злачынства, прадугледжанага арт. 193.1 КК РБ – «Незаконная арганізацыя дзейнасьці грамадзкага аб'яднаньня альбо ўдзел у дзейнасьці) і прысудзіў да вышлаты штрафу ў памеры 30 базавых велічынь (930 тыс. руб).

Асноўныя каштоўнасьці – Бог, сям'я, Бацькаўшчына

Доўгі час не магу дамовіцца на сустрэчу з Аляксеем Янушэўскім. Не бярэ тэлефон альбо скідвае, на sms не адказвае. Вельмі заняты ці ня хоча сустракацца з незнаёмымі людзьмі? Нарэшце, ён сам тэлефануе і дамаўляемся сустрэцца ўвечары. Чакаю ў двары ля плошчы Перамогі. У прызначаны час няма, відаць, затрымліваецца. Бачу высокага хлопца, які імклівым крокам накіроўваецца ў супрацьлеглы ад мяне бок. Гэта ж Аляксей! Трэба хутчэй «лавіць» яго, бо невядома, калі яшчэ будзе мажлівасьць сустрэцца. «Прабачце, я спазьніўся...» – кажа ён. «Так-так, някепскі пачатак...» – думаю. Мы ідзем у парк Горкага. Бязлюдна, ціха і марозна. Уключаю дыктафон і прашу Аляксея расказаць пра сябе.

Нарадзіўся 22 траўня ў Менску. Лічу, што нічым не адрозьніваўся ад іншых малых менчукоў. Як усе хлопчыкі, захапляўся канструктарамі і машынкамі, гэтых

дзіцячых забавак было ў мяне найбольш. Быў цікаўным. Што? Чаму? Як? Зараз разумею, што, магчыма, дакучаў дарослым сваёй прагай ведаць аб усім, што робіцца навокал.

Выхоўваўся ў інтэлігентнай сям’і на шанаванні агульначалавечых каштоўнасьцяў: праўды, свабоды, справядлівасьці, дабрабыту. Бацькі мне з маленства казалі, што мужчына – гэта абаронца, чалавек, які нясе большую адказнасьць за ўсё, што робіцца навокал, за зямлю, на якой жыве.

Як тыповае дзіця канца дваццатага стагодзьдзя рана пачаў цікавіцца тэхнікай, асабліва кампутарамі. Да старэйшых класаў сфармаваўся сьпіс любімых прадметаў: літаратура, гісторыя Беларусі і інфарматыка. Спорт не любіў, затое займаўся ў мастацкай школе. Маляваў карціны на беларускую тэматыку, якія выстаўляліся. Школа, у якой я вучыўся, была цалкам расейскамоўная, але мяне цягнула да ўсяго беларускага. Можа, выглядала гэта, як пратэст. Нягледзячы на тое, што бацька і матуля – матэматыкі, у мяне ёсьць схільнасьць да гуманітарных навук. Акрамя таго, сярод знаёмых маіх бацькоў былі людзі, якія працавалі ў сферы культуры.

Першапачаткова я быў ахрышчаны ў праваслаў’е. Але ў сувязі з тым, што мне, як патрыёту, не падабалася прыналежнасьць беларускай царквы да расейскага патрыярхату, перайшоў у 2005 годзе да ўніятаў.

Сьветапогляд фармаваўся падчас сталеньня. У маім жыцьці не было нейкіх лёсавызначальных паваротаў, якія б зьмянілі мае погляды, хаця мелі месца здарэнні, якія адкрывалі вочы на многія праблемы. Я стаў яшчэ больш цаніць беларускую мову і культуру, асабліва калі трапіў у 2001 годзе на канцэрт гурта N.R.M. Я пачаў задумвацца аб сутнасьці канкрэтных рэчаў і зьяў, але не было той крыніцы інфармацыі, якая б мяне цалкам задавальняла. Калі я ўбачыў бел-чырвона-белы сьцяг, я адчуў: гэта мой сьцяг, бо гэта сьцяг маёй краіны. У 2004 я прыйшоў у «Малады фронт», можа, таму мае хобі зьвяза-

ныя з дзейнасьцю арганізацыі. Акрамя гэтага, захапляюся кампутарам, ствараю web-сайты. Люблю падарожжа, асабліва ў гарах. Дзякуючы свайму бацьку, у якога авантурны характар, пабываў ува многіх краінах Еўропы.

Значнае месца ў маім жыцці займае літаратура. Зразумела, на першым месцы – беларуская. Гэта класіка, старажытныя творы. Новыя кнігі ня вельмі люблю, бо постмадэрнізм мяне ня вельмі цікавіць. Аддаю перавагу філасофскім творам, у прыватнасьці Ніцшэ. Я лічу, што ўсе людзі – звышлюдзі. Усе мы, у прынцыпе, роўныя. Іншая справа, як мы выкарыстоўваем тое, што нам дае Бог.

Раман Дж.Оруэлла «1984», які прачытаў рана, паўплываў на мяне ў пэўнай ступені. У гэтай кнізе Оруэлл пісаў пра СССР, пра таталітарную дзяржаву. У мяне ўжо сфармаваўся сьветапогляд, і я зразумеў, да чаго мы ідзем. Кнігі Дж.Лондана паказалі, як чалавек павінен ісьці да сваёй мэты, ісьці па абраным шляху. Таксама люблю гістарычныя, прыгодніцкія творы, не чытаю фантастыку. З музыкі мне, як хлопцу, падабаецца рок. Зараз люблю слухаць класіку ангельскага рок-н-ролу, піццерскі рок і музыку розных беларускіх гуртоў.

Па натуре я, мабыць, крытык, але спрабую з гэтым змагацца. Я перакананы, што чалавек можа крытыкаваць тады, калі сам нешта ўяўляе, і калі сам зрабіў нешта каштоўнае. Калі я некага крытыкую, то сам павінен рабіць нешта больш самаахвярна і мэтанакіравана, чым той, каго я крытыкую. Крытыка павінна быць разумнай, слушнай і граматынай. Гэта добрая рэч, калі яна ня шкодзіць чалавеку, а натхняе яго. Мае сябры кажуць, што я песімістычна гляджу на стан рэчаў у краіне. Мне здаецца, што я стараюся пазітыўна ўспрымаць усе зьявы, але, мабыць, з-за таго, што я крытык, мае меркаваньні становяцца падобнымі да песімістычных.

Я не магу жыць без сваёй бацькаўшчыны, бо я нарадзіўся на Беларусі, лічу сябе абаронцам гэтай зямлі. Я адказны за тое, што адбываецца ў ёй. Я – беларус, мая сям'я – беларуская, у маіх жылах цячэ беларуская кроў.

Я не магу жыць без сваёй сям'і і родных, сяброў, арганізацыі, бо яны пашыраюць мой круггляд, натхняюць мяне. Не магу жыць бяз дзейнасці, нягледзячы на тое, што не лічу сябе энергічным чалавекам. Але я не магу сядзець склаўшы рукі.

Няма ідэальных людзей. Ёсць шмат рэчаў, якія замінаюць чалавеку жыць. Таму я працую над сабой увесь час, імкнуся пазбавіцца нейкіх негатыўных хібаў. Я не лічу сябе ні экстравертам, ні інтравертам, бо выбіраю залатую сярэдзіну. Кожны чалавек можа быць карысным сваёй краіне, можа карыстацца вопытам грамадства. Не лічу, што я валодаю звышталентамі, якіх не хапае іншым людзям. Каб нечым займацца, трэба мець жаданьне і быць адказным за тое, што робіш.

Я люблю жыцьцё. Менавіта таму я стараюся рабіць усё магчымае дзеля таго, каб дасягнуць сваіх мэтаў, спрабую жыць так, каб не было шкада кожнага дня, які ўжо прайшоў, каб кожны дзень прыносіў плён. Я цаню час, цаню свабоду. Мы ня проста так жывем на гэтай зямлі, мы павінны нешта пакінуць сваім нашчадкам. У жыцьці чалавека кожны дзень адбываюцца зьмены, бо нічога не стаіць на месцы. На маё жыцьцё могуць паўплываць зьмены ў краіне. Па-першае, я чакаю палітычных і сацыяльных зьменаў. Можа, я адыйду ад палітычнай дзейнасці, буду займацца нечым іншым. Мне ўсё ж такі здаецца, што культурнае жыцьцё краіны ідзе ў лепшы бок. У душах беларусаў адбываюцца паступовыя зьмены, народ ідзе да асэнсаваньня сваёй нацыі. Культурныя працэсы ідуць унутры грамадства, у сьвядомасьці грамадства, а не на дзяржаўным узроўні, і гэта радуе. Праўда, нашай дзяржаве не патрэбныя разумныя людзі, бо яны могуць думаць, а калі чалавек задумваецца аб тым, што адбываецца ў нашай краіне, то ён аўтаматычна пачынае выступаць супраць улады.

У мяне даволі простая жыцьцёвая філасофія, бо яна базуецца на трох каштоўнасьцях агульначалавечых, біблейных: Бог, сям'я, Бацькаўшчына.

Чалавек павінен ведаць, чаго ён хоча ў жыцці, павінен ставіць мэты, і тады ён, шчыра кажучы, будзе шчаслівы. Я кожны раз стаўлю перад сабой новыя мэты, якія стараюся ажыццявіць. Кожны раз стараюся ісьці па сваім шляху, які абраў сьвядома. Па меры стаўленьня чалавека ў грамадстве, ягоныя мэты становяцца больш маштабнымі, зразумела, што ўвасобіць іх становіцца больш складана. У дзяцінстве мне хацелася пасьпяхова скончыць школу, пазьней – паступіць ва універсітэт. Сёньня мае мэты пераплятаюцца з дзейнасьцю арганізацыі. Чалавек павінен верыць у праўду, цаніць свабоду. Я знаходжу ў сабе сілы для разнастайнай дзейнасьці і стараюся выкарыстоўваць іх у поўнай меры.

Наталья Сябрук

6. Наста Палажанка

29 траўня суд Савецкага раёну Менску (судзьдзя Руслан Аніскевіч) прызнаў непаўнагадовую Насту Палажанку віноўнай у здзяйсненні крымінальнага злачынства, прадугледжанага арт. 193.1 КК РБ – «Незаконная арганізацыя дзейнасці грамадзкага аб'яднання альбо ўдзел у дзейнасці» і вынес пакараньне ў выглядзе судовай перасьцярогі.

Усё залежыць ад нас саміх

«Прасьцей пазнаць чалавецтва агулам, чым аднаго чалавека ў прыватнасці», – сказаў філосаф. «Для сьвета ты хтосьці, а для кагосьці ты – сьвет», – сьпявае гурт «Детидетей». З кожным новым знаёмствам мы ўпэўніваемся ў гэтай ісьціне, намагаемся даказаць сабе, што ўнутраны сьвет чалавека, які сядзіць побач за кубачкам гарбаты, пазнаць усё ж такі можна. Ёсьць закрытыя людзі, якія ня вельмі ахвотна пускаюць іншых у сваю асабістую прастору, ёсьць, наадварот, людзі шчырыя і адкрытыя. Яны сьмела глядзяць па баках, яны ўпэўненыя ў сваіх дзеяньнях, яны ведаюць, дзеля чаго жывуць, за што змагаюцца.

Мне пашанцавала спаткаць на сваім шляху такога чалавека: пазітыўнага, сьветлага, адкрытага. Чалавека тэмпераменту, настрою, характару. Чалавека, вочы якога не пакідае ўсьмешка, а рухі – упэўненасьць. У сабе і сваіх паплетніках.

Нашае знаёмства з Настай Палажанкай адбылося з маёй ініцыятывы. Кожны, хто цікавіцца палітычнымі падзеямі краіны, ведае пра суд над пяцёркай маладафронтаўцаў, які адбыўся ў траўні 2007 году. Зьмітра Хве-

дарука, Алега Корбана, Аляксея Янушэўскага, Барыса Гарэцкага і Насту Палажанку на падставе артыкула 193.1 Крымінальнага кодэксу РБ абвінавацілі ў дзейнасьці ад імя незарэгістраванай арганізацыі «Малады фронт». Маладыя людзі не гублялі аптымізму, але разам з тым чакалі самага горшага. Усе, акрамя Насты, былі пакараныя штрафамі, непаўнагадовай дзяўчыне суд вынес афіцыйнае папярэджаньне.

Падчас суду Наста Палажанка вучылася ў дзясятым класе менскай сярэднеадукацыйнай школы №73 з пазыбленым вывучэньнем нямецкай мовы. Калі адміністрацыя і настаўнікі даведаліся аб дзейнасьці вучаніцы, яе ўсяляк намагаліся выжыць з урокаў. «Нават вось так: не спадабаўся настаўніку зьнешні выгляд майго сшытка — тут жа на маіх вачах яго разрываюць. Спазьнілася на ўрок літаральна на хвіліну — задзяўбуць», — прызнаецца Наста. Адміністрацыя свайго дабілася: апошні клас «непажаданая» вучаніца сканчвае ў іншай, 37-ай школе. Нумар школы Наста не выбірае адмыслова: нідзе не хацелі прымаць... Па словах актывісткі, гэтая школа «крыху лепшая ад ПТВ», затое беларускамоўная. «Я ніколі раней не сустракала моладзь, якая верыць БТ. Аднакласьнікі, калі даведаліся, чым я займаюся, шчыра так запыталіся, ці атрымлівалі мы грошы на Плошчы. Яны ня ведаюць, калі былі гэтыя выбары, але добра памятаюць момант з гэтымі порнажурналамі ды шпрыцамі. Я не адмаўлялася, казалі, вядома ж, плацілі... Яны і самі бачаць, што гэта глупства. Думаю, з часам яны ўсё зразумеюць».

Выпускны клас — самы гарачы час для моладзі. Наста яшчэ ня ведае, з чым зьвяза свой лёс. Вышэйшую адукацыю хоча набыць на радзіме. Дзяўчына не адмаўляе, што можа застацца ў палітычнай сферы, але, нягледзячы на шматлікія парады паступаць па паліталогію, Наста мяркуе падаваць дакументы на філасофскі факультэт БДУ.

Наста ў 12 год засталася бяз маці, таму стала дарослай нашмат раней за сваіх аднагодкаў. Побач заўсёды былі

самыя блізкія людзі — бацька і брат, якія падзялялі з Настай усе выпрабаванні.

У 14 год Наста далучылася да «Маладога фронту»: «Тады якраз сьвяткаваліся ўгодкі бітвы пад Воршай, мяне пазнаёмілі з хлопцамі з «Маладога Фронту», якія і распавялі, што гэта за арганізацыя, чым яна жыве. Менавіта тады я зразумела, што мушу быць разам з імі, што, нягледзячы на свой узрост, магу зрабіць нешта карыснае для людзей». Вольнага часу заставалася з кожным годам ўсё меней, але Наста не забывалася, што яна гаспадыня, і на яе плячах ляжыць клопат пра тое, каб дома было чыста і ўтульна.

Брат Насты Сяргей скончыў БДУІР з дыпламам з адзнакай. Зараз працуе праграмістам. Ён паважае погляды сястры, але рупіцца аб тым, каб яна атрымала добрую адукацыю. «З братам мы зусім не падобныя. Ён усё жыццё быў больш памяркоўным, сур'ёзным. А я ў дзяцінстве была вясёлай, непрадказальнай. Ды і цікавілі нас зусім розныя паняцці ды каштоўнасці», — дадае Наста.

Бацька Насты па адукацыі ваенны палітолаг. Менавіта таму ён ніколі не вітаў цікавасці дачкі да палітычнай сітуацыі ў краіне і вельмі рашуча спрабаваў прыпыніць маладафронтаўскую дзейнасць Насты. Недзе паўгады адбывалася жорсткая вайна, было шмат скандалаў, непаразумеўняў. Бацька забіраў сыягі, выкідаў сімваліку, значакі... Крымінальная справа стала пераломным момантам, калі бацька зразумеў, наколькі шчыра дачка займаецца грамадзкай дзейнасцю. Шляху назад няма.

13 красавіка 2007 году бацьку Насты, намесніка дырэктара ўнітарнага прадпрыемства «Медик», звольнілі з працы. «Я і падумаць не магла, што ўлады змогуць зайсьці так далёка і дзейнічаць настолькі брудна: за мае погляды звольніць майго тату, які праявіў сябе з найлепшага боку на працы. Гэта вельмі балюча ўдарыла па нашай сям'і. А для мяне стала сігналам, што ўлады ня спыняцца ні перад чым, таму ў нас, маладафронтаўцаў, засталася толькі адно — ісьці наперад да канца».

2 жніўня 2008 году Насце споўніцца 18. Яна чакае гэтага часу, бо нарэшце зможа сама адказваць за свае ўчынкі.

Цяжкасьцяў на шляху вельмі шмат, але Наста не дазваляе сабе быць слабай. Дзяўчына... ніколі ня плача. «Я не люблю паказваць пачуцьцё слабасьці на людзях. Даю волю пачуцьцям зрэдку, калі застаюся адна. І то бяру сябе ў рукі. Вядома, досыць складана кантраляваць эмоцыі. У мяне не атрымоўваецца татальнага кантролю над сабой, бо я чалавек вельмі шчыры. Не люблю, калі мяне шкадуюць... Я не лічу сябе моцным чалавекам, але слабай сама сябе лічыць не дазваляю».

У дзяцінстве Наста вельмі любіла сьпяваць. Займалася ў музычнай школе. Але была дзіцём спантаным, і на пятым годзе навучаньня ёй раптам перастала падабацца фартэпьяна: гук не задавальняў, ды і сама сабе там Наста не падабалася. Не давучыўшыся два гады, музыкалку кінула. Пасьля з сяброўкамі арганізавала невялікі гурт, але хутка і гэта заняцьце адпала. Наста заўсёды была чалавекам вельмі кампанейскім, шмат часу праводзіла з сябрамі.

Дзяўчына не ўяўляе сваё жыцьцё без сяброў: «Я сябе адна не ўяўляю ўвогуле. Вельмі ўдзячная сябрам, якія заўсёды падтрымліваюць мяне ў цяжкія моманты. Яны могуць прыйсьці да мяне ўночы, і мы будзем сядзець, піць каву, размаўляць...» Падчас суду падтрымка паплечнікаў надавала моцы, але, як гаворыць Наста, «у самых цяжкіх і складаных сітуацыях ты застаешся сам-насам і разумееш, што ніхто табе не дапаможа, як ты сама».

Наста досыць чульлівы чалавек. Чужое гора ўспрымае вельмі блізка да сэрца. Нават бліжэй, чым сваё асабістае: «Са сваімі праблемамі сама справішся. А чужую больш хочацца вырашаць».

Вельмі любіць юная змагарка паняцьце дому: «Калі зьяўляецца момант небясьпекі, тады пачынаеш задумвацца, што для цябе дом, што для цябе сям'я. Сям'я для мяне – ня толькі тата і брат, з якімі я живу, але гэта і

блізкія людзі, сябры, маладафронтаўцы, адносіны з якімі стараюся будаваць на пачуцьці даверу і любові».

Любімыя пісьменьнікі Насты Палажанкі – Уладзімер Арлоў і Павал Севярынец. «Лісты з лесу» апошняга вельмі кранулі сваёй шчырасьцю, пранікнёнасьцю.

Наста ня ўмее маўчаць. «Гэта мой мінус, – прызнаецца яна. – Нават калі разумею, што тут трэба змаўчаць, я магу стрымліваць сябе ня больш за некалькі хвілінаў».

У жыцьці кожнага з нас бывае «шэры час», калі здаецца, што падзеі ідуць па замкнёным коле. Наста вельмі ня любіць такія перыяды. Калі «шэрасьць» працягваецца больш за тыдзень, яна пачынае нешта ненатуральна зьмяняць. Можна хутка дарабіць усе справы, сабраць сяброў і рвануць кудысьці. Яна хутка загараецца новымі ідэямі, але калі адразу не пачынае яе здзяйсняць, калі яе не падтрымаюць, то ідэя можа і знікнуць.

Падчас размовы Наста прызналася мне: «Я вельмі блізка да сэрца ўспрымаю крытыку, вельмі залежу ад меркаваньня іншых людзей. Усе мяне намагаюцца перарабіць. Я і сама ведаю, што гэта няправільна, але... Якая ёсьць».

Як чалавек рашучы і самастойны, Наста ня верыць у лёс: «Ня веру ў нейкую накаванасьць жыцьця. Пра лёс мы кажам тады, калі вельмі дрэнна ці вельмі добра. Мы часам любім звальваць усё на яго, маўляў, гэта ж ня я такі, гэта лёс у мяне такі. Таму лёс падаецца мне нейкай рэччу, з дапамогай якой мы апраўдваемся перад сабой, перад іншымі людзьмі. Я ўпэўненая, што ўсё ў нашых руках, мы самі будзем сваё жыцьцё, усё залежыць ад нас саміх».

Асільда Баравік

7. Валер Шчукін

8 чэрвеня суд Першамайскага раёну Віцебска (судзьдзя Натальля Гур'ян) прызнаў журналіста і праваабаронцу віноўным у здзяйсненні крымінальнага злачынства, прадугледжанага ч.2 арт.189 КК РБ – «Зьнявага, нанесеная ў друкаваным творы» і задаволіў патрабаваньне сябра апарата Віцебскай абласной выбарчай камісіі Тацьцяны Буевіч аб кампенсацыі маральнай шкоды. Валер Шчукін пакараны штрафам у памеры 40 базавых велічынь (1 мільён 240 тысяч рублёў). Падставай для ўзбуджэння крымінальнай справы паслужылі ўлёткі, у якіх праваабаронца крытыкуе працу акруговай камісіі па выбарах дэпутатаў у Віцебскай абласны савет. Ён таксама мусіць аплаціць судовыя выдаткі на 93 тысячы рублёў.

Чалавек, за якога ня сорамна

Да гэтага часу шмат у якіх школах захавалася традыцыя афармляць стэнды знакамітых выпускнікоў, дзе зьяшчаюць здымкі вайскоўцаў, вучоных, спартсменаў і іншых вядомых людзей з кароткай інфармацыяй пра іх жыццёвыя поспехі і дасягненні. Калі б такі стэнд быў у вячэрняй школе № 18 г.Мінска (раён Грушаўкі), то на ім абавязкова быў бы здымак выпускніка школы канца 50-х гадоў мінулага стагоддзя – капітана другога рангу Валерыя Шчукіна. Ня думаю, што шмат вучняў гэтай школы дасягнулі ў жыцці нечага большага.

Убачыўшы адзін раз, вы ніколі ня збытаеце гэтага чалавека ні з кім іншым. Падцягнутая постаць, упэўнены

позірк і раскошная сівая барада. Ва ўсім надзвычайная непрыхаваная напорыстасць. У навейшай гісторыі Беларусі гэты чалавек вядомы перш за ўсё сваёй дзейнасцю. Дэпутат непакорнага Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь XIII склікання, Шчукін з крыжам падчас шэсця ў Курапаты на Дзяды, Шчукін у паласатай робе на вулічнай акцыі журналістаў, Шчукін з малым унукам на плячах насупраць кардону АМАПаўцаў, Шчукін, які займаецца палітычнай, праваабарончай і журналісцкай дзейнасцю.

«Валерый Шчукін – чалавек, за якога ня сорамна,» – так кажуць пра сп.Валерыя на форумах «Нашай Нівы».

Шукаю ў запіснай кніжцы нумар мабільнага тэлефона Валерыя Шчукіна. Хоць даўно не тэлефанавала, пазнае па голасе адразу. Мне пашанцавала, ён якраз прыехаў на свьяты ў Менск. Дамаўляемца на сустрэчу.

31 сьнежня перад абедам сядзім на ўтульнай канапе, пьем сьвежазавараную каву, побач мігае рознакаляровымі лямпачкамі свьяточная ялінка. Часу маем няшмат, бо сп.Валера разам з унукамі, а іх у яго сямёра, сёння ідуць у кіно. Такая ўжо сямейная традыцыя. Прашу яго расказаць пра сябе.

Бацькі пазнаёміліся ў Воршы, абодва працавалі на чыгунцы. Пазьней лёс закінуў іх на сапраўды далёкі Далёкі Усход, ва Уладзівасток, дзе 22 сакавіка 1942 года ў іх нарадзіўся першынец, якога назвалі Валерыям. Неяк у юнацтве сп.Валерый падлічыў, што зьяўляецца апошнім мірным даваенным дзіцём (ад даты нараджэння адняў дзевяць месяцаў – акурат атрымалася ноч перад пачаткам вайны).

Сп.Валерый лічыць, што чалавек найбольш камфортна сябе адчувае там, дзе нарадзіўся, і, адпаведна, трэба жыць на сваёй радзіме. Яскравы прыклад таму – сям'я ягоных бацькоў. Маці вельмі кепска пераносіла вільготны марскі клімат, не магла да яго прызвычаіцца – кожная нязначная драпіна ператваралася ў рану, якая доўга не магла загіцца. Яна так і не змагла акліматызавацца.

Бацька застаецца ва Уладзівастоку, а з-за праблемаў са здароўем маці з трыма дзяцьмі сярод навучальнага году прыязджае ў вёску Старая Будаўка пад Талочынам (Валерый тады вучыўся ў першым класе).

Тут ён працягвае вучобу, толькі ўзьнікае праблема – школа беларускамоўная, а ён ня ведаў беларускай мовы. Маці ж безумоўна ўжывала ў гутарцы беларускія словы, але ён не успрымаў іх, як асобную мову. Гэта была маміна мова. Успамінае, што напачатку было цяжка, нічога не разумеў. Але пытливы дзіцячы розум і прыродныя здольнасці спрычыніліся да таго, што Валерка пасьпяхова заканчвае пачатковую школу па-беларуску. Тут вяртаецца бацька, і сям’я пераязджае на жыхарства ў Менск.

Як старэйшы з дзяцей (у сям’і было чацьвёра – 3 хлопцы і 1 дзяўчына) заўсёды вызначаўся адказнасьцю, самастойнасьцю і незалежнасьцю. У 15 год ён пакідае дзённую школу і ідзе працаваць слесарам на завод будаўнічых матэрыялаў. Вучобу працягвае ў вячэрняй школе, якую пасьпяхова заканчвае. «Я хацеў атрымаць права голасу ў сям’і, хацеў быць дарослым і самастойным,» – кажа Валеры Аляксеевіч.

У 18 год яго выклікаюць у ваенкамат, дзе прапаноўваюць працягнуць вучобу ў ваеннай вучэльні. «Са здароўем усё было ў парадку, з уступнымі іспытамі праблемы таксама не было – хоць закончыў вячэрнюю школу, але вучыўся я добра. Тым больш у тых часы па-за курсам, г.зн. дастаткова было ўступныя іспыты здаць на станойчыя адзнакі, у вышэйшыя навучальныя ўстановы паступалі тых, у каго быў 2-гадовы працоўны стаж. А ў мяне, нягледзячы на юны ўзрост, былі за плячыма тры працоўныя гады. У танкісты-артылерысты ісьці не хацелася, як-ніяк нарадзіўся ля вялікай вады. Зноў жа – узроставы рамантычны настрой. Выбраў Ленінградскую вышэйшую ваенна-марскую інжынерную вучэльню, механічны факультэт і паехаў вучыцца ў горад Пушкіна».

Падчас вучобы якраз патрапіў на экспэрымэнт: курсантаў першага курса адправілі на тэрміновую службу.

Гэта была яшчэ адна жыцьцёвая школа. Экіпаж карабля – маналітны арганізм, дзе кожны адказвае за кожнага. Адзін год плаваньня на караблі яшчэ больш паўплывалі на характар курсанта. Ды, відавочна, ня толькі Валерыя, бо вярнуўшыся ў вучэльню, курсанты аказаліся звышсамастойнымі і «некіруемымі». «Нам ужо не маглі навешаць лапшы на вушы,» – успамінае Валерый.

На другім курсе сустрэў прыгажуню Лембі, сяброўкі называлі яе Любай, і закахаўся. Доўга ня думаў, бацькоў паставіў перад фактам: жанюся. Яму было тады 21 год, але на той час быў настолькі самастойным у сваіх рашэньнях, што наўрад ці нешта зьмяніла б іх нязгода. Да заканчэньня вучэльні ў курсанта Шчукіна ўжо было двое дзяцей: дачка Лілія і сын Андрэй з розьніцай ва ўзросьце 1 год 7 месяцаў.

Пачалася служба на караблі. Штодзень шлях у 7 км на службу і назад у пасёлак, дзе жыла сям'я. Пасля трох год службы механікам на караблі перавялі на бераг. Карабель адыходзіў у плаваньне, але яму не дазволілі, бо ў жонкі за мяжой, у Швецыі, жылі сёстры. Службісты перастрахаваліся. Адразу здавалася, што гэта катастрофа, пасья зьмірыўся. Пазьней прапаноўвалі на карабель, толькі сам не пагадзіўся – знайшоў сябе на мацерыку, ды і гонар не дазваляў.

Для дзяцей заўсёды знаходзіў час: прагледзіць сшыткі, праверыць дзёньнік, парашаць задачкі. Бацькоўскія сходы былі сьвятым абавязкам, быў практычна на 90% бацькоўскіх сходаў. Не заўсёды погляды на выхаваньне дзяцей супадалі з жончынымі, але заўсёды настойваў на сваім. Маці не магла адмяніць бацькавы распараджэньні.

Вайсковую службу капітан другога рангу Валерый Шчукін скончыў там, дзе нарадзіўся: Далёкі Усход, востраў Рускі. На сямейным савеце вырашылі, што вяртаюцца на Беларусь: у той час дачка ўжо жыла ў Менску, а сын ва Уладзівастоку. І ў 1986 годзе ўся сям'я Шчукіных зьбіраецца разам у сталіцы.

У 45 год вайсковы пенсіянер Валерый Шчукін пачынае новае жыццё. У войску ўсё было дакладна рэгламентавана. Выконваеш загады – аддаеш загады. У цывільным жыцці было інакш, трэба было прызвычайвацца. Больш не хацеў кіраваць, зрэшты гэта ніколі не прыносіла задавальнення.

Зноў вучоба, сп. Валерый асвойвае новую для сябе спецыяльнасць – машыніст крана-трубаўкладчыка. І пачынае будаваць газаводы. Праца на розных аб'ектах, раз'езды па новабудоўлях. Выпадкова ці не – аказваецца ў Новаполацку і адтуль абіраецца дэпутатам Вярхоўнага Савета.

Тут пачынаецца Валерый Шчукін – палітык. Да гэтага часу ён быў вельмі далёкі ад яе. У сям'і гэтая тэма была закрытая. Успамінае, што калі прыязджаў да бацькоў, на кухні маглі размаўляць на розныя тэмы, але як толькі ўзьнікала нейкае пытаньне, звязанае з палітыкай, бацька адразу замыкаўся. Страх 30-х гадоў моцна трымаў бацькоў да канца жыцця.

Сп.Валерый ведае, што такое праца ў камандзе яшчэ з войска. Яшчэ там ён выпрацаваў у сабе навык не адступаць і перанёс яго ў палітыку. «На караблі ў экстрэмальнай сітуацыі экіпаж павінен працаваць вельмі зладжана – бо ці ўсе патонучы, ці трэба рабіць нават немагчымае, каб выжыць. З карабля няма куды бегчы. Я б, можа, адступіў, але не магу кінуць каманду».

Палітыка, праваабаронцу, журналіста Валерыя Шчукіна ў Беларусі ведаюць. Ён лічыць, што пужаюць тых, хто баіцца. Валерый Шчукін не баіцца нічога і нікога.

Леанарда Мухіна

8. Андрэй Клімаў

1 жніўня суд Цэнтральнага раёну Менску (судзьдзя Алена Ільіна) на закрытым судовым паседжаньні прызнаў Андрэя Клімава віноўным у зьдзяйсненьні злачынстваў па двух артыкулах Крымінальнага кодэксу: па ч.1 арт. 361 – «Публічныя заклікі да захопу дзяржаўнай улады альбо гвалтоўнай зьмены канстытуцыйнага ладу краіны», а таксама па ч.2 арт. 368 – «Абразы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, спалучаная з абвінавачаньнем у зьдзяйсненьні цяжкага злачынства» і прысудзіў два гады пазбаўленьня волі ў калоніі ўзмоцненага рэжыму.

Рэвалюцыянер forever, альбо Апантаны рэвалюцыяй

*Калісь глядзеў на сонца я,
Мне сонца асьляпіла вочы.
Ды што мне цемень вечнай ночы,
Калісь глядзеў на сонца я.
Няхай усе з мяне рагочуць,
Аповедзь вось для іх мая:
Калісь глядзеў на сонца я,
Мне сонца асьляпіла вочы.*

Максім Багдановіч

Пра вынесены Андрэю Клімаву прысуд стала вядома толькі праз месяц, у верасьні 2007 году. Ягонья бліз-

кія доўга не маглі зьмірыцца з новым выпрабаваньнем: арыштам, сьледзтвам, зьявольеньнем, – таму пэўны час не ішлі на кантакт. Жонка палітыка Тацяна Леановіч назвала трэці арышт самым цяжкім: «Я ўвогуле здзіўленая, як мяне гэта не забіла, для мяне гэта быў такі цяжкі ўдар, я нават не магу аналізаваць, чаму ён так на мяне падзейнічаў, але, мяркую, што любы чалавек, апынуўшыся на маім месцы, так бы цяжка перажываў падобныя рэпрэсіі і прызвычаіцца тут немагчыма. Гэта як некалькі разоў перажыць інфаркт: пасля першага чалавек паступова прыходзіць у сябе, другі – ужо ў рэанімацыі, а трэці можа стаць апошнім».

Тацяну цалкам можна зразумець. Як у такім стане проста распавядаць, адказваць на тэлефанаваньні журналістаў, на зацікаўленасьць іншых людзей, нягледзячы на іх жаданьне ўзьняць шырокі грамадзкі рэзананс, калі гэта даволі глыбокае асабістае гора?

Для сям'і гэта невыносны боль, амаль у адсутнасьць бацькі вырасла іх дачка. Калі Андрэя арыштавалі першы раз, ёй было толькі 3 гады. А потым быў новы арышт і абмежаваньне волі. Пасля адбыцьця другога тэрміну «на хіміі» за арганізацыю масавай пратэстнай акцыі на Дзень Волі 2005 году супраць намеру Аляксандра Лукашэнкі ў трэці раз балатавацца на прэзідэнта, Андрэй Клімаў правёў на свабодзе менш за чатыры месяцы. І зноў за краты! Проста нейкі злачынца-рэцэдывіст, па крымінальных паняццях кажуць – «трэцяя ходка». Здавалася б, за што цяпер?

З красавіка ў пракуратуры Андрэю Клімаву паведамілі, што ён падазраецца ў публічных закліках да захопу дзяржаўнай улады альбо гвалтоўнай зьмены канстытуцыйнага ладу краіны, здзейсьненых з дапамогай СМІ, і абралі меру стрыманьня пад вартай. Гэтыя заклікі сьледчыя ўбачылі ў артыкуле «Revolution forever или Как правильно свежевать цыганского кабана в год свиньи», які 25 студзеня зьявіўся на вэб-сайце Аб'яднанай грамадзянскай партыі, сябрам якой зьяўляецца вядомы палітык.

Менавіта публіцыстычны твор, размешчаны ў інтэрнэце, паслужыў нагодай для ўзбуджэння крымінальнай справы. Аднак гэта далёка ня першы і не адзіны артыкул падобнага зместу, напісаны апазіцыйным палітыкам. Ягоня публіцыстычныя творы з серыі «Развагі Андрэя Клімава» рэгулярна з’яўляліся на інтэрнэт-старонках сайту «Наш дом» на працягу 2006 году. Цяжка з дакладнасцю вызначыць гэты жанр творчасці Клімава, падобныя публіцыстычныя развагі можна лічыць памфлетам, бо стылістыка такога жанру дазваляе сатырычны гратэск, метафарычныя перабольшваньні і іншыя формы пераноснага значэння словаў. Мэта памфлета, твора пераважна ваяўнічага, – грамадзкая сенсацыя, абуджэнне незадавальнення, і ствараецца ён у мэтах палітычнай барацьбы. Памфлет – гэта крытыка на зьнішчэнне.

Літаратуразнаўца і праваабаронца Алесь Бяляцкі называе згаданы твор Андрэя Клімава хутчэй публіцыстычнай фэнтазі ці публіцыстычнай фантазмагорыяй. «Калі прачытаць змешчаны на сайце артыкул «Revolution forever», то адразу становіцца зразумелым, што ён абсалютна не адпавядае прад’яўленым Андрэю Клімаву абвінавачанням, таму што сам па сабе ён зьяўляецца не праграмай да дзеяння і нават не публіцыстычным творам, а пэўным палітычным літаратурным пэрформансам. Так, артыкул дастаткова правакацыйны ў добрым сэнсе гэтага слова, нечаканы і разам з тым таленавіты, бо ў ім ёсць досыць цікавыя думкі, афарыстычныя меркаваньні».

У гэтым выпадку абсалютна відавочна, што Андрэя Клімава прыцягнулі да крымінальнай адказнасці выключна па палітычных матывах. Па-першае, інтэрнэт як сродак масавай інфармацыі дзёючым беларускім заканадаўствам не ўрэгуляваны (дарэчы, па гэтай прычыне падчас суду прад’яўленае абвінавачанне па ч. 3 арт. 361 – «Публічныя заклікі да захопу дзяржаўнай улады альбо гвалтоўнай змены канстытуцыйнага ладу Рэспублікі Беларусь, здзейсненыя з выкарыстаннем сродкаў масавай інфармацыі» было перакваліфікаванае на ч.1 арты-

кулу, г.зн. без выкарыстаньня СМІ – «Публічныя заклікі да захопу дзяржаўнай улады альбо гвалтоўнай зьмены канстытуцыйнага ладу Рэспублікі Беларусь альбо распаўсюд матэрыялаў, якія ўтрымліваюць такія заклікі»). Пад другое, якія канкрэтна выказваньні артыкулу заклікалі да захопу дзяржаўнай улады, так і засталася невядомым, бо суд адбываўся ў закрытым рэжыме, а адвакат і жонка Тацяна, якая была абаронцам Андрэя, далі падпіску аб неразгалошваньні таямніцы сьледзтва. Хто праводзіў судова-лінгвістычную экспертызу, якімі аказаліся высновы – можна толькі здагадацца. Такім чынам, справа Андрэя Клімава сталася першым прэцэдэнтам у Беларусі падобнага кшталту. Вядома, што палітыка абвінавачлі яшчэ і ў абразе прэзідэнта, спалучанай з абвінавачаньнем яго ў зьдзяйсненьні цяжкага злачынства.

Раней Андрэя Клімава ўжо спрабавалі прыцягнуць да крымінальнай адказнасьці па падобным артыкуле – за паклёп на прэзідэнта Беларусі на падставе напісаных ім кніг «Очевидные истины» і «Я сделал свой выбор», у якіх гаварыцца, што Лукашэнка мае дачыненне да гвалтоўнага зьнікненьня вядомых апазіцыйных дзеячоў Віктара Ганчара, Юрыя Захаранкі, бізнэсоўца Анатоля Красоўскага і журналіста Дзьмітрыя Завадзкага. Крымінальная справа па арт. 367 КК РБ у 2005 годзе таксама разглядалася на закрытым судовым паседжаньні, але была спыненая, а Андрэй Клімаў вызвалены ад крымінальнай адказнасьці ў сувязі з нязначнасьцю грамадзкай небясьпекі. Аднак пакараньня палітык так і не пазьбегнуў, бо ў той самы час ён быў асуджаны на паўтары гады абмежаваньня волі за мірную маніфестацыю пад назвай «Рэвалюцыя», якую абвесьціў у сакавіку.

Асабіста я не знаёмая з Андрэем Клімавым і падчас напісаньня гэтага артыкулу ня маю такой магчымасьці. Магу толькі сказаць, што Андрэй асацыюецца ў мяне з домам, з тым самым, з-за якога Андрэя пасадзілі за краты першы раз. Гэты дом знаходзіцца на вуліцы Лодач-

най, у цэнтры сталіцы, побач з перакрываюньнем вуліц Ульянаўскай і Леніна, на другім беразе ракі Сьвіслач на- супраць канцэртнага залу «Менск». Зараз ён мала чым прыкметны, а тады, у 90-я гады мінулага стагодзьдзя, гэта быў адзін з першых менскіх шматпавярховікаў павышанай камфортнасьці, і пабудаваны для дышкорпусу. Дом Андрэя Клімава. Для мяне гэты дом своеасаблівы сімвал магчымасьцяў, сімвал посьпеху, але і сімвал супраць-стаяньня, сімвал помстлівасьці, сімвал драматычнасьці лёсу.

Андрэй Клімаў усяго на некалькі гадоў старэйшы за мяне, але ў адрозьненьне ад маёй біяграфіі, некаторыя эпізоды якой маглі хіба што паслужыць сюжэтам для чарговай «мыльнай оперы» ці меладрамы, ягоная біяграфія ўвайшла ў гісторыю нашай незалежнай краіны. За даволі кароткі час былы афіцэр-пажарнік здолеў стаць буйным бізнесэман: уладальнікам будаўнічай фірмы, банку, газеты – і ўсё гэта імя Андрэя Клімава. Ён стаў ці ня самым маладым дэпутатам Вярхоўнага Савету незалежнай Беларусі. Бліскучая кар’ера, і, калі б не разыходжаньні з дзеючай уладай у асобе аднаго чалавека, магчыма сёньня Андрэй мог бы сьмела пачываць на лаўрах. Аднак палітык абраў іншы шлях – шлях прынцыповасьці і непадпарадкаваньня, шлях адкрытага змаганьня. У 1996 годзе, калі Аляксандр Лукашэнка правёў рэфэрэндум і ўнёс зьмены ў Канстытуцыю, скасаваўшы такім чынам два гады свайго прэзідэнцтва і атрымаўшы дадатковыя неабмежаваныя паўнамоцтвы, Андрэй Клімаў выступіў адным з ініцыятараў імпічменту кіраўніку дзяржавы. З высокай трыбуны ён выказаў гатоўнасьць, як афіцэр, асабіста надзець кайданкі на рукі Лукашэнку, за што і паплаціўся ня толькі кар’ерай, маёмасьцю, але і свабодай.

Арыштавалі асабістага ворага прэзідэнта 11 лютага 1998 году бяз санкцыі пракурора і згоды Вярхоўнага Савету, калі да здачы дома на Лодачнай заставалася некалькі дзён. Суд пачаўся ў жніўні 1999 году, і толькі праз

восем месяцаў быў вынесены жорсткі прысуд: шэсьць год пазбаўленьня волі з канфіскацыяй маёмасьці за фінансавыя злоўжываньні. Больш за чатыры гады Андрэй Клімаў правёў за кратамі. А вызвалены быў у Дзень Волі, 25 сакавіка 2002 году, умоўна-датэрмінова.

Вобраз Андрэя Клімава вельмі добра дапаўняе Тацяна, ягоная вельмі разумная, прыгожая і мужная жонка. У адну з нашых сустрэч яна распавяла, як пасля доўгага перапынку атрымала адразу шмат лістоў ад мужа з Мазырскай калоніі. Яна тады вельмі хвалявалася за ўмовы ўтрыманьня, за ягонае здароўе, бо раней ён напісаў, што «патрапіў у пекла». Дастаўшы з канверту ліст, Тацяна прачытала:

«Привет, малышка! Пишу с тех мест, где нет невест. У меня все пучком. «Вторики» не чай, два года – не срок, а жизнь – урок. Кости бросил на низах. Тусуюсь в локалке, как волк в неволе и думаю о тебе. Мулю твою за 16-ое получил» і г.д.

«Што гэта? Нейкі зонаўскі аўтарытэт піша на фене да сваёй дзяўчыны?.. – прамільгнула адразу думка. – Відаць, турэмныя цэнзары паблыталі канверты. Але ж не, – такі знаёмы почырк Андрэя?» Тацяна зноўку прачытала першыя радкі ліста, а далей ішло: «Ну, что, прикололась!...», і на душы стала лёгка і спакойна – проста муж вырашыў яе павесяліць мясцовым слэнгам. А раз жартуе, значыць, усё больш-менш нармалёва.

Тацяна Леановіч мае тры вышэйшыя адукацыі: інжынер-радыёэлектроншчык, фінансы і юрыспрудэнцыя. На маё запытаньне, ці не крымінальныя справы Андрэя падштурхнулі яе да вывучэньне правазнаўства, Тацяна ўсьміхнулася: «А як жа інакш, ён увогуле перавярнуў усё маё жыццё!»

Сапраўды, іх сямейнае жыццё спакойным не назавеш. Пазнаёмліся яны, калі абодва ўжо мелі пэўны сямейны досвед, толькі ня вельмі ўдалы. У такіх выпадках да выбару наступнага спадарожніка звычайна падыходзяць з

усёй адказнасьцю. Па словах Тацяны, галоўная якасьць, якую да гэтага часу вельмі цэніць яна ў Андрэе – крэатыўнасьць, бо з ім не бывае сумна, з ім заўсёды цікава, ён генератар ідэй і планаў па іх рэалізацыі. Яны абодва любяць спорт і ўпершыню ўбачыліся на тэнісным корце, пачалі сустракацца, пасья пажаніліся, нарадзілася дачка. «У нас трое дзяцей, – адзначае Тацяна. – Мы ставімся да ўсіх аднолькава і вельмі сябруем», бо ў кожнага з іх ад першага шлюбу засталіся дзеці: у Андрэя сын, у Тацяны дачка. Здавалася, усё складваецца вельмі добра. Выпрабаваньні на трываласьць сям’і пачаліся пазьней, з перасьледам і арыштамі. І яны іх вытрымалі, што выклікае вялікую павагу.

Неяк я хацела запытацца ў Тацяны, ці цяжка быць жонкай рэвалюцыянера, але зразумела бессэнсоўнасьць і некарэктнасьць падобнага пытаньня: безумоўна, цяжка. Ня проста быць увогуле жонкай (відаць, як і мужам), бо сям’я – гэта ў першую чаргу адказнасьць ня толькі за сябе, а за тых, хто побач з табой, каму ты даў жыцьцё. Гэта бясконцы клопат і хваляваньні, гэта штодзённая руплівая праца. У той жа час – гэта вялікае шчасьце, калі ёсьць каханьне, разуменьне, павага і падтрымка, тады разам пераадолець можна ўсё.

У Андрэя Клімава ёсьць кніга «Раскаяние революционера». Нажаль, я яе не чытала, бо ягоныя творы ў бібліятэцы ня возьмеш. Як на мой погляд, дык назва даволі інтрыгуючая, але, мяркую, пакаяньне Андрэя зьвязанае не са шкадаваньнем нейкіх здзейсьненых ім учынкаў, а з расчараваньнем сітуацыяй, калі сапраўдная рэвалюцыя аднаму не пад сілу, а большасьць да яе маральна не падрыхтаваная.

Алена Лапцёнак

9. Наста Азарка

4 верасня 2007 г. суд Нясвіжскага раёну (судзьдзя Марыя Дунаева) прызнаў Насту Азарку віноўнай у здзяйсненні крымінальнага злачынства, прадугледжанага арт. 193.1 КК РБ – «Незаконная арганізацыя дзейнасці грамадскага аб'яднання альбо ўдзел у дзейнасці» і вынесла пакараньне ў выглядзе штрафу памерам 40 базавых велічын (1 млн. 240 тыс. руб).

Іспыты Насты Азаркі

Пахмурнай раніцай 4 верасня 2007 году ў маленькім Нясвіжы выпадковаму чалавеку магло падацца, што ў горадзе адбываюцца міліцэйскія вучэнні, альбо спецаперацыя. На кожным перакрыжаванні ў цэнтры гораду стаяць патрулі, па вуліцах на малой хуткасці рухаюцца міліцэйскія аўто, з якіх некалькі пар вачэй пільна ўглядаюцца ў кожны незнаёмы твар. Побач з мясцовым судом перад пачаткам ягонай працы пачынаюць збірацца людзі. Багата міліцыі і людзей у цывільным. Зьяўляецца здымачная група БТ, агульную ўвагу прыцягвае Дзяніс Бальшакоў, вядомы па сваіх порна-сюжэтах з Плошчы. Праз колькі хвілінаў мае распачацца судовы працэс па справе Насты Азаркі, нясвіжскай маладафронтаўкі, якую вінавацяць у дзейнасці ад імя незарэгістраванай арганізацыі. Дваццаціпяцігадовай дзяўчыне пагражае двухгадовае зняволенне.

Па чарзе ў поўную ад людзей залу ўваходзяць сьведкі ад абвінавачвання. «Уначы такога-та чэрвеня мы з напарнікамі патрулявалі раён вуліцаў... Прыклада а палове

на першую ночы мы заўважылі... на плоце вісела белае палатно з надпісам... У выніку мы затрымалі... было канфіскавана каля 150 наллек з надпісам...», – міліцыянты, якія відавочна ніякавата пачуваюцца пад дзясяткамі пільных позіркаў, раз за разам распавядаюць, як неаднакроць затрымлівалі Насту то з наллекамі, то са сцягам, то з расьсяжкай з заклікам вызваліць Дашкевіча. Сьведка-медык узгадаў акалічнасьці шпіталізацыі Насты, калі тая ў часе галадоўкі супраць перасьледу маладафронтаўцаў страціла прытомнасьць. Выступае сьледчы, пракурор. Судзьдзя зачытвае доўгі сьпіс рэчавых доказаў, што неабвержна сьведчаць пра ўдзел дзяўчыны ў незарэгістраванай арганізацыі. Сярод іх раздрукоўкі з Сеціва, сшытак вершаў. Магчыма, прысутным толькі падаецца, але выглядае, што судзьдзі гэты працэс зусім не прыносіць задавальненьня.

Перад судом у незалежнай прэсе зьявіліся артыкулы пра Насту, у якіх пісалася, што ў Нясьвіжы яна засталася сам на сам. Што ёй даводзіцца ня толькі змагацца з уладамі, з абьякавасьцю землякоў, але і пераадольваць неразуменьне з боку самых родных людзей – бацькоў. Бацька Міхаіл надта ж перажывае ад частых візітаў кадэбэшнікаў і міліцыянтаў да іх, мама Зоя ня бачыць сэнсу ва ўлётках ды надпісах на сьценах.

Пад вокнамі суда зьбіраецца група падтрымкі. Людзі зьехаліся з усёй Беларусі – з Менску, Асіповічаў, Клецку. Маці «партнёраўцаў» трымаюць у руках беля і чырвоныя гваздзікі. Падтрымаць Насту прыходзяць таксама мясцовыя актывісты, з якімі ў дзяўчыны досыць няпростыя адносіны. У часе перапынку людзі абступаюць маму Насты, супакойваюць. «Паглядзіце, колькі ваша дачушка людзей сабрала ў Нясьвіжы – усе падтрымаць прыехалі». На пачатку працэсу Зоя Азарка адмовілася сьведчыць супраць свае дачкі.

Вырак суду радуе ўсіх і абурае адначасова: штраф у 40 базавых адзінак. Прысутных агортвае палёгка, што Насту абмінула турма, у той жа час зразумела, што і вя-

лізны штраф фактычна ні за што – таксама жорстка. Наста каля двух гадоў не магла знайсці працу, бо паўсюль баяліся яе браць. Пакуль знаёмы міліцыянт не дапамог уладкавацца на ільнозавод. Ды ўсё ж на вуліцы, у атачэньні дзясяткаў сяброў, а таксама дагэтуль незнаёмых людзей, Наста выглядае шчаслівай: «Мы вытрымалі гэты іспыт».

Наста Азарка нарадзілася ў вёсцы Квачы Нясвіжскага раёну. Мае сястру і брата. Скончыла Нясвіжскі педкаледж, працавала настаўніцай малодшых класаў у вясковай школе. Цяпер працуе рабочай на ільнозаводзе.

Сямён Печанко

10. Іван Шыла

4 верасня 2007 г. суд Салігорскага раёну (судзьдзя Лапіна Н.В.) прызнаў непаўнагадовага Івана Шылу віноўным у зьдзяйсненні крымінальнага злачынства, прадугледжанага арт. 193.1 КК РБ – «Незаконная арганізацыя дзейнасці грамадскага аб'яднання альбо ўдзел у дзейнасці» і вынес афіцыйнае папярэджаньне аб недапушчальнасці такой дзейнасці.

Дарослы падлетак

Іван Шыла – звычайны падлетак, які навучаецца ў звычайнай салігорскай школе і жыве разам з бацькамі і братам у звычайнай аднапакаёвай кватэры. Не выдатнік і ня двоічнік, любіць гісторыю ды і ўвогуле больш здольны да гуманітарных навук. Як і іншыя аднагодкі, не абьякавы да футболу, цікавіцца Інтэрнэтам, глядзіць MTV. Бацькі – тыповыя прадстаўнікі тэхнічнай інтэлігенцыі. Маці Святлана працуе інжынерам у праектным інстытуце. Бацька Уладзімер займаецца прадпрымальніцтвам у будаўнічай сферы. Малодшы брат Ілья зьяўляецца капітанам юнацкай каманды ФК «Шахцёр».

Тым ня менш, некаторыя асаблівасці адрозніваюць гэтага, здавалася б, звычайнага беларускага маладзёна ад ягоных аднагодкаў. І перш за ўсё – гэта разуменьне сваёй беларускасці. Ня проста любоў да тэрыторыі з пэўнымі дзяржаўнымі межамі, на якой ты нарадзіўся, але ж асэнсаваньне гістарычнай значнасці сваёй Радзімы. Абгрунтаванае, нягледзячы на ўзрост, усьведамленьне прыналежнасці да ўнікальнай нацыі са сваёй мовай, культурай, традыцыяй.

Як адзначае сам Іван, ягоны лёс у значнай ступені быў перадвызначаны бацькамі. Яшчэ ў пяць год ён прачытаў кнігу Уладзімера Арлова «Адкуль наш род», якая пакінула велізарны адбітак у дзіцячым успрыманні сьвету. У хаце заўсёды былі сьвежыя нумары «Нашай Нівы» ды «АРСНЕ», лепшыя навінкі беларускай літаратуры. Да таго ж Іванаў бацька зьяўляецца сталым удзельнікам апазіцыйных акцыяў і мітынгаў з пачатку 90-х. Нават падчас напісаньня гэтага артыкулу Уладзімер Шыла адбываў 15-цісуткавы арышт за ўдзел у мітынгу пратэсту прадпрыемльнікаў. Самому Івану сутыкнуцца з грамадзка-палітычнай дзейнасьцю давялося яшчэ на прэзідэнцкіх выбарах 2001 году. Гэта быў час першых налэпак, першых улётак.

Прэзідэнцкая кампанія 2006 году стала пераломнай у лёсе Івана. Знаёмства з «Маладым Фронтам», са Зьмітром Дашкевічам, удзел у першых Днях Салідарнасьці, пікеты ў падтрымку Аляксандра Мілінкевіча, першыя затрыманьні, выклікі да дырэктара школы, допыты ў КДБ і, нарэшце, Плошча. Пяць дзён у намётавым мястэчку разам з бацькам і братам, а пасля спецназаўскія дручкі і бясконцыя гадзіны на марозе тварам да сьцяны ў турме на Акрэсьціна. 10 сутак арышту для бацькі і новы перыяд змаганьня для сына...

Калі хтосьці прапануе мне адным выразам апісаць асобу Івана, то гэта фраза прагучыць так: «СПРАВА ПАЧЫНАЕЦЦА З ДЗЕЯНЬНЯ!». Бо, напэўна, не існуе задумы нерэалізаванай гэтым юным, але не па гадах кемлівым чалавекам. Гледзячы на Івана Шылу яшчэ раз пераконваешся, што прозьвішчы пакідаюць свой адбітак на людзях. Немагчыма ўзгадаць і дня бязьдзяеньня ў жыцьці гэтага маладафронтаўца. Беларускае працаздольнасьць, мэтанакіраванасьць, самакрытычнасьць – далёка ня поўны сьпіс асноўных рысаў характара Івана.

Неверагодны ўздым грамадзкай актыўнасці пасяля выбараў, бясконцыя флэш-мобы і акцыі, моладзевы супраціў, перакананасць у блізкай перамозе, вострае жаданьне дзейнічаць, інакш кажучы Гарачая Вясна – 2006. Нягледзячы на такую «сypёку» увесну, з надыходам лета палітычны супраціў пачаў губляць сваю вастрыву, адчуўся подых міжвыбарчай «стабільнасці». Каб разварушыць грамадзтва, якое паступова пераўтваралася ў пасіўнае балота і не прадпрымала аніякіх рэальных крокаў дзеля спынення рэпрэсіяў з боку ўладаў і вызвалення палітычных вязняў, маладафронтаўцы абвесьцілі галадоўку пратэсту. Адным з яе галоўных ініцыятараў быў лідэр салігорскай моладзі Іван Шыла. Менавіта ў сталіцы беларускіх шахцёраў яна і была распачатая.

Галадоўку салігорцаў падтрымалі моладзевыя актывісты па ўсёй краіне і нават за яе межамі. Праз некалькі дзён яна стала набываць масавы характар і налічвала каля сарака чалавек. Аднак, улічваючы той факт, што асноўнымі ўдзельнікамі пратэсту былі непаўнагадовыя, ужо на дзевяты дзень у многіх з іх пачаліся праблемы са здароўем. Першыя ўдзельнікі былі вымушаны адмовіцца ад працягу акцыі, і ў хуткім часе галадоўка скончылася. Большасць патрабаванняў галадоўнікаў уладамі выкананая не была, самога Івана мэр Салігорску паабяцаў «пасадзіць у клетку». Тым ня менш, на нязначныя саступкі ўлады вымушаны былі пайсці. Да таго ж удалося прыцягнуць шырокую ўвагу грамадзтва да існуючых палітычных праблемаў у краіне.

Сказаць пра Івана Шылу адважны, бадай што анічога не сказаць. Дзясяткі затрыманьняў і адміністрацыйных пратаколаў, безліч гутарак са школьным кіраўніцтвам, допыты ў пракуратуры і КДБ. Натуральна, што прычыны такой увагі да непаўнагадовага хлопца з боку дзяржавы крыюцца зусім не ў ягонай хуліганістасці ці супрацьпраўнай дзейнасці. Сапраўдныя абставіны крыюцца ў ягонай нейтаймаванасці, ня-

спыннасьці і смеласьці. Дзясяткі пратаколаў і допытаў – гэта перш за ўсё дзясяткі акцыяў і пікетаў, тысячы распаўсюджаных улётак і газет.

Пэралічэньне ўсіх ініцыятываў, здзейсьненых Іванам і ягонымі паплечнікамі, зойме не адну старонку. Сярод іх – штомесячныя Дні Салідарнасьці на цэнтральнай плошчы Салігорску, шматлікія хаўрусы ў абарону палітвязьняў, актыўны ўдзел у нацыянальных дэмакратычных кампаніях, зборы подпісаў у падтрымку беларускай мовы і культуры, дабрачынныя акцыі, дзясяткі зладжаных і арганізаваных культурна-асьветніцкіх сутрэчаў і шоў, інтэрнэт-праекты па ўсёй рэспубліцы, блогі і форумы.

Відавочная немагчымасьць перашкодзіць бескампраміснай звышактыўнасьці маладзёна прымушала ўлады ісьці на ўсемагчымыя хітрыкі, пачынаючы з асабістых сустрэчаў вышэйшага кіраўніцтва Салігорскага РАУС і райвыканкаму з маладафронтаўцам і скончваючы гвалтоўнымі разгонамі вулічных моладзевых акцыяў спецназам і супрацоўнікамі міліцыі. Натуральна, што такія намаганьні з боку ўлады прыносілі абсалютна адваротныя наступствы, павялічваючы моладзевы супраціў.

Нягледзячы на свой юны ўзрост, Іван Шыла ўжо даўно зьяўляецца вядомай асобай у палітычным жыцьці краіны. Меркаваньне гэтага маладзёна мае вагу ня толькі ў салігорскім рэгіёне, ён карыстаецца падтрымкай такіх вядомых палітыкаў, як Аляксандар Мілінкевіч і Павал Севярынец. Ягонае прозьвішча таксама добра вядомае многім прадстаўнікам заходніх дымісіяў на Беларусі, ня кажучы ўжо аб тым, што, натуральна, і сярод уладных колаў.

10 траўня 2007 году ў дачыненьні да Івана Шылы была ўзбуджана крымінальная справа па артыкуле 193.1 за дзейнасьць ад імя незарэгістраванай арганізацыі «Малады Фронт». Салігорскаму маладзёну пагражала

зьявольне тэрмінам да двух год. Гэта ў той час, калі лідэр МФ Зьміцер Дашкевіч паводле гэтага ж выключна палітычнага артыкулу ўжо больш за паўгады знаходзіўся за кратамі, а праз два тыдні за падобнае «злачынства» асудзілі пяцёх менскіх маладафронтаўцаў. Што праўда, то ў сувязі з распачатай уладамі гульнёй у дыялог з Захадам, вырак быў звышмяккім для беларускіх рэалій: на маладзёнаў наклалі толькі штрафы сярэдняга памеру.

4 верасня ў Салігорскім раённым судзе адбылося паседжаньне па крымінальнай справе Івана Шылы. Паралельна ў Нясьвіжы судзілі Насту Азарка, мясцовую лідэрку Маладога Фронту. Суд над Іванам быў адкрыты, але ў залу, куды мясцовая вертыкаль у добраахвотна-прымуковым парадку накіравала сваіх людзей, з-за нястачы месцаў усе жадаючыя патрапіць не змаглі. Тым ня менш на паседжаньні прысутнічалі вядомыя грамадзка-палітычныя дзеячы, праваабаронцы, прадстаўнікі замежных дыпмісіяў. Пад вокнамі суду ўвесь дзень знаходзілася значная група падтрымкі, якую час ад часу гвалтоўна разганяў спецназ міліцыі.

Наступным днём Іван ізноў прыйшоў на паседжаньне Салігорскага раённага суду. Толькі цяпер ужо судзілі не яго, а тых хлапцоў і дзяўчат, хто днём раней пад вокнамі гэтага ж будынку скандаваў «Свабоду Івану Шылу».

Аляксей Валабуеў,
Салігорск

11. Яраслаў Грышчэня

11 верасня суд Баранавіцкага р-ну і г. Баранавічы (судзьдзя Васіль Петрыў) прызнаў Яраслава Грышчэню віноўным у зьдзяйсненні крымінальнага злачынства, прадугледжанага арт. 193.1 КК РБ – «Незаконная арганізацыя дзейнасьці грамадзкага аб'яднаньня альбо ўдзел у дзейнасьці» і вынес пакараньне ў выглядзе штрафу памерам 30 базавых велічынь (930 тысяч рублёў).

«Прашу мяне расстраляць!»

Гэты хлопец за свае 18 год стаўся сапраўдным лідэрам. Яго ведаюць у горадзе, яго паважаюць сябры, яго баіцца сістэма. Мы сустрэліся з Яраславам Грышчэнем у адной з баранавіцкіх кавярняў. Звычайны сучасны малады хлопец. З першага погляду падобны да многіх...

Нарадзіўся ў 1989 годзе ў горадзе Савецкая Гавань Хабараўскага краю. Ягонья бацькі, беларусы, працавалі на Далёкім Усходзе і тамака пазнаёміліся. Пасьля нараджэньня сына вярнуліся на Бацькаўшчыну.

Яраслаў вучыўся ў баранавіцкай СШ № 4. Па сканчэньні 6-га класа перайшоў у СШ № 14, потым паступіў у ПТВ-61 на цесьляра-станочніка.

Праз паўгады вучобы, падчас Памаранчавай рэвалюцыі на Украіне, хлопец паехаў у Кіеў. Калі вярнуўся, яго папрасілі куды-небудзь перавесьціся. Перайшоў у мірскую мастацка-будаўнічую вучэльню № 234. Давучыўся тамака да 19 сакавіка 2006 году... Да Плошчы. Пасьля затрыманьня яго выключылі з вучэльні за непрыстойныя паводзіны згодна з рэжымам установы. Той самай вясной

Яраслаў скончыў экстэрнам 11 класаў сярэдняй школы. У 2007 годзе спрабаваў паступіць у БДУ на гістфак, здаў тэсты, усё напачатку было добра. А потым ў яго запатрабавалі характарыстыку з міліцыі і патлумачылі, што «наша ВНУ скончыла набор на факультэт гісторыі».

Не пашчасыціла і з праграмай Каліноўскага – падаў дакументы ў ЕГУ, але калі вяртаўся з падарожжа аўтастопам, згубіў пашпарт... Зьбіраецца ізноў спрабаваць некуды паступіць. Марыць вучыцца на Беларусі, але разумее, што, відаць, давядзецца ехаць у Кіеў ці Прагу.

Дарэчы ў палітыку патрапіў Яраслаў выпадкова:

– Некалі Сяржук Марчык, тагачасны старшыня баранавіцкага МФ падараваў налепку «Нет фашизму – нет лукашызму». Я яе наляпіў на слуп і ў той самы момант быў затрыманы. Да таго я думаў, як нас вучылі ў школе і казалі па БТ, што ў Беларусі сапраўдная дэмакратыя, свабода слова. А мне далі штраф. Тады я папрасіў у Сяржука яшчэ налепак, і гэтак панеслася...

У 2006 годзе, калі Марчык зьехаў вучыцца за мяжу, Зьміцер Дашкевіч прапанаваў яму ўзначаліць рэгіянальнае аддзяленьне «Маладога Фронту». Бацькі, даведаўшыся пра дзейнасьць сына, напачатку бурчэлі: «Куды ты ўлез, навошта табе гэта трэба?»

– Затое цяперака, калі яны пытаюцца, куды я еду, і чуюць у адказ, што ў Менск на акцыю, лагодна дадаюць: «Ну едзь,» – пасьміхаецца Яраслаў.

Калі на Плошчы ўзьнікла намётавае мястэчка, юнак быў там. Згадвае, што кіраваў у ім 1-м сектарам: ад тыльнай сьценкі пераходу да слупа на аўтобусным прыпынку маршрута № 100. Пасьля гвалтоўнага разгону мястэчка і захопу ягоных удзельнікаў міліцыянтаў вельмі расчаравала, што хлопец яшчэ ня мае 18-ці год. Паколькі непаўнагадовага нельга было пасадзіць «на суткі», Яраслава адвезьлі ў дзіцячы прыёмнік-разьмеркавальнік, дзе ён знаходзіўся да 21-й гадзіны, пакуль не прыехала маці і не забрала яго.

Тады бацькі выпадкова ўбачылі сына па тэлевізары, пераключаючы каналы: у той момант БТ трансліравала перадачу пра «адмарозкаў» з намётавага мястэчка. Дагэтуль яны думалі, што Яраслаў паехаў да сябра ў Магілёў.

– Калі мой бацька пабачыў мяне там, дык вырашыў у пятніцу далучыцца да мяне... Ён шчыра верыць у будучыню нашай краіны.

Старэйшы Грышчэня таксама адчуў на сабе ціск з-за дзейнасці сына. Ідэалагічны савет баранавіцкага заводу будаўнічых дэталей і канструкцыяў прымушаў бацьку самому звольніцца з-за сына апазіцыянера, – той адмовіўся і прапанаваў адміністрацыі звальняць яго па артыкулу. Аднак гэта цяжка зрабіць, бо за 15 гадоў працы Грышчэня-старэйшы ня мае аніякіх вымоваў і нараканняў. Зараз бацька Яраслава зьбіраецца ладзіць незалежны прафсаюз на сваім прадпрыемстве.

Што тычыцца мовы, дык у 2005 годзе хлопец патрапіў у Лідзе на рыцарскі турнір, дзе ўпершыню пабачыў мноства беларускамоўнай моладзі. А недзе праз месяц пачаў патроху размаўляць сам. На той час ён ужо паўтары гады займаўся палітыкай.

Яраслаў кажа, што сур’ёзныя праблемы пачаліся пасля таго, як стаўся паўнагадовым. Раней, па ягоных словах, проста палохалі, каб паказаць, маўляў, «калі што – запрэсую».

– Затрымлівалі разоў сорок, – кажа ён спакойна, папіваючы з філіжанкі каву. – З іх склалі пратаколаў мо трыццаць, астатнія разы меў толькі папэраджальныя гутаркі. Сядзеў «на сутках» толькі два разы – летась, калі стаў паўнагадовым: адзін раз адбыў 15 сутак у Менску, другі раз толькі адныя суткі ў Баранавічах.

Ягонае стаўленьне да міліцыянтаў неадназначнае:

– Ёсьць міліцыянты, якія сапраўды вераць у тое, што робяць. Калі мы ехалі бараніць Горадню і тамака нас затрымалі, дык я пабачыў супрацоўнікаў органаў, якія ўпэўненыя, што Лукашэнка вялікі чалавек, і што апазіцыі плоцяць грошы за ейную дзейнасць. Аднак большасць

цудоўна ўсё разумее, толькі ім трэба карміць дзяцей... Адзін сьледчы наогул мне сказаў, што ішоў у міліцыю лавіць злодзеяў, а цяперака, гледзячы на нас, не разумее, што ён робіць у органах.

Летам 2007 у Баранавічах Яраслава Грышчэню судзілі. Гэта быў адзін з тых судаў, што ланцужком адбываліся па ўсёй краіне над сябрамі «Маладога Фронту». Розгаласам па Беларусі пранёсся ягоны выраз падчас працэсу: «Прашу мяне расстраляць».

– Суд – гэта галачка, а тое, што адбывалася на судзе – гэта выслужваньне перад уладамі. У прыватнай гутарцы тады суддзі казалі, што не разумеюць, за што мяне трэба пакараць? Тое маё выказваньне ў апошнім слове: «Прашу мяне расстраляць», я прыдумаў экспромтам. Загадзя ня ведаў, што так скажу. Узяла нейкая злосьць, што я тут спрабую нешта зьмяніць, каб у краіне нашай людзі пачалі жыць лепей, а мяне за гэтае судзяць.

Ён удзячны сябрам за падтрымку. Чуў, што адбывалася на вуліцы, як крычалі на знак салідарнасьці. Пасьля, калі пачаўся нейкі гвалт, зразумеў, што разганяюць... А ўжо пасьля атрымаў sms-ку: «нас затрымалі 23 чалавекі».

На суд бацьку не адпусьцілі з працы, затое ў зале падчас паседжаньняў два дні сядзеў кіраўнік аддзелу кадрў з ягонага заводу.

Не патрапіўшы вучыцца, каб не марнаваць час, Яраслаў пайшоў працаваць рэжысёрам у Доме культуры чыгуначнікаў. Не прайшло і месяца, як ён трапіў у аўта-аварыю. Пасьля выпіскі са шпіталю хлопца выклікала дырэктарка ДКЧ і паведаміла, што ягоныя паслугі больш не патрэбныя.

– Сказалі, што нават працоўную кніжку не пасьпелі выпісаць, – скардзіцца Яраслаў. – Цяпер прыўладкаваньні на працу ў Баранавічах паўстаюць аднолькавыя цяжкасьці – пытаюцца прозьвішча, а потым адмаўляюць.

Шмат што ў жыцьці зьмяніла аварыя, што здарылася напрыканцы 2007 году.

– Я вяртаўся з Кіеву дахаты аўтастопам. З Менску мяне ўзяўся падвезьці да Баранавіч кіроўца буса-мерседэс. Якраз выпаў сьнег, той кіроўца наракаў, што не паспеў зьмяніць зімовую гуму. Каля Дзяржынска нас перакуліла. Я вылез з машыны сам, выцягнуў кіроўцу. Потым падбеглі нейкія людзі з іншых машын на дапамогу, і я паваліўся на сьнег. Кіроўцу тады паламала рэбры і было сатрасеньне мазгоў. А ў мяне – кампрэсійны пералом 8-га пазванка. У дзяржынскім шпіталі ляжаў на калідоры хвілін сорок і слухаў расповяды двух мядсэстраў пра тое, як яны пагулялі ўчора ўвечары. Толькі праз 2 гадзіны адвезьлі на здымкі. Назаўтра перавезьлі ў баранавіцкі шпіталь. Наогул бальніца – гэта страшэннае месца на Беларусі, якога я баюся крыху меней за вязьніцу. Аднак хвароба зьмяніла мае адносіны да людзей. Сярод сяброў і знаёмых шмат з тых, каго лічыў надзейнымі, сталіся нічым, а тых, каго лічыў нікчэмнасьцю, – выявіліся надзейнымі і сапраўднымі сябрамі. Я перастаў баяцца сьмерці. За тых колькі імгненьняў ты згадваеш усе малітвы. А калі пасья адчуваеш, што жывы, дык дзякуеш Богу, што не забраў на неба.

На думку Яраслава ў беларусаў не хапае салідарнасьці.

– Мы падтрымліваем адзін аднаго, калі ад гэтага будзе нейкая карысьць. Людзі, здаецца, пагаджаюцца з табою на словах. А калі трэба ўзьняцца на абарону краіны, дык кажуць, ты, маўляў, схадзі, а я пакуль напішу кантрольную, зараблю крыху грошай. Нават цяпер шмат хто з моладзі, што прыходзіць у МФ, пытае найперш, колькі ім заплочаць. Адказваю, што калі б толькі аднаму мне плацілі за ўсю маю дзейнасьць, дык у Амерыкі не хапіла б сродкаў. Вельмі хацелася, каб дзякуючы мне хаця б 10 чалавек зразумела, што яны ня быдла.

Руслан Равяка
Баранавічы

12. Зьміцер Дашкевіч

9 лістапада 2007 г. суд Шклоўскага раёну (судзьдзя Тацьцяна Кашкіна) на закрытым судовым паседжаньні прызнаў зьняволенага Зьмітра Дашкевіча віноўным у зьдзяйсеньні крымінальнага злачынства, прадугледжанага арт. 402 КК РБ – «Адмова альбо ўхіленьне сьведкі ад дачы паказаньняў» і вынесла пакараньне ў выглядзе вышлаты штрафу памерам 60 базавых велічынь (1 мільён 860 тысяч рублёў).

Шлях, абраны сумленьнем

Лідэра «Маладога Фронту», палітвязьня Зьмітра Дашкевіча міжнародная праваабарончая арганізацыя «Amnesty International» прызнала вязьнем сумленьня. Летам 2007 года «Amnesty International» распачала кампанію ў падтрымку маладога палітыка – сотні жураўлікаў як сімвал надзеі неабьякавыя людзі дасылалі з усяго сьвету Зьмітру Дашкевічу і міністру ўнутраных справаў Уладзіміру Навумаву. У гэты ж час на палітвязьня завялі новую крымінальную справу за тое, што ён адмовіўся сьведчыць супраць сваіх сяброў і паплечнікаў.

Зараз Зьміцер Дашкевіч адбывае паўтары гады зьняволеньня ў Шклоўскай папраўчай калоніі. Яго асудзілі па арт. 193.1 Крымінальнага кодэксу Рэспублікі Беларусь 1 лістапада 2006 году за ўдзел у незарэгістраванай арганізацыі «Малады Фронт». Гэты артыкул зьявіўся ў беларускім заканадаўстве перад прэзідэнцкімі выбарамі напрыканцы 2005 году. Многія беларускія і міжнарод-

ныя праваабаронцы адразу забілі ў набат, прызнаўшы артыкул антыканстытуцыйным ды выгодным уладам для расправы з іншадумцамі. Як аказалася, хваляваньні іх былі не дарэмнымі.

У снежні 2006 году Дашкевіча накіравалі ў калонію № 17 горада Шклова. Адміністрацыя абмяжоўвала Зьмітра ў зносінах з іншымі зьняволенымі, упарта прымушала перайсьці на рускую мову, прызначала на цяжкія фізічныя працы. Шматлікія лісты, напісаныя палітвязьнем, не дайшлі да адрасатаў. Так, з 10 лістоў бацькам, адпраўленых за 3 месяцы знаходжаньня ў калоніі, дайшлі толькі 4. Маладога чалавека ледзь не штодня выклікалі на прапрацоўкі да кіраўніцтва ўстанова, дзе аказвалі псіхалагічны ціск і пагражалі. Вынікам дробных сталых прыдзірак адміністрацыі стаўся шэраг папярэдзваньняў. Гэта практычна пазбавіла Зьмітра права на ўмоўна-датэрміновае вызваленьне або амністыю. Сам Дашкевіч лічыць, што падобныя дзеянні наўрад ці ініцыятыва адміністрацыі калоніі, а інспіраваныя КДБ і іншымі спецслужбамі. Умовы знаходжаньня «на зоне» Зьміцер апісваў у лістах: «Жыцьцё тут асаблівай разнастайнасьцю не адрозьніваецца: пад'ём у 6, адбой у 22, праца з 8 да 17, выхадны – нядзеля. Таму асноўная праблема, якая з гэтага раскладу вынікае, адсутнасьць вольнага часу, бо пасья вячэры і вечаровай паверкі, якая завяршаецца ў 18.00–18.30, маем толькі каля трох гадзінаў асабістага часу, за якія хочацца і пачытаць нешта, і з поштай разабрацца. Людзі вакол трапляюцца розныя. Неяк я напісаў сябрам пра асуджаных, многія з якіх мяне падтрымліваюць, дык тых, хто акружаў мяне, пачалі саджаць у ізалятары, пагражаць і г.д., бо інфармацыя гэтая зьявілася ў СМІ. Таму на тэмы майго турэмнага жыцьця я імкнуся асабліва не разважаць, каб нікому не стварыць праблемаў».

Летам 2007 году, калі па краіне пракацілася хваля судоў над маладафронтаўцамі, на Зьмітра завялі яшчэ адну крымінальную справу за тое, што ён катэгарычна адмовіўся сьведчыць супраць сваіх сяброў з «Маладога

Фронту». Па новым артыкуле Дашкевіч мог атрымаць яшчэ паўгады турмы. У адным з лістоў ён пісаў: «Увесь час, калі судзілі маіх паплечнікаў-маладафронтаўцаў, да мяне прыходзілі сьледчыя браць паказаньні пра тых, каго я ведаю, і хто чым займаўся. Я, натуральна, паказаньні даваць адмаўляўся, матывуючы гэта тым, што яны могуць нашкодзіць мне альбо маім блізкім. Канстытуцыя і Крымінальны кодэкс дазваляюць у гэтым выпадку паказаньні не даваць. Таму ўвесь час я і мае сябры адмяжоўваліся ад надакучлівых пытанняў чэкістаў і сьледчых. Гэту фармулёўку я пісаў у пратаколах допытаў, калі ў мяне спрабавалі ўзяць паказаньні на Гарэцкага, Корбана, Янушэўскага, Хведарука, Палажанку, Азарку і, канешне, па «крыміналцы» Івана Шылы».

«І вось тут нейкая сіла прымусіла сьледчых падумаць аб мэтазгоднасьці ўзбудзіць крымінальную справу на мяне за беспадстаўную адмову ад дачы паказаньняў па 402 артыкуле Крымінальнага кодэксу. Напачатку я ўспрыняў гэта як простую пагрозу, але сілавая структуры вырашылі пайсьці далей і ўсё ж такі ўручылі мне пастанову аб узбуджэньні справы, – піша далей Зьміцер. – У пратаколах допыту па гэтай справе я зазначыў, што, па-першае, прызнаю арт.193.1 Крымінальнага кодэксу антыканстытуцыйным. Я сказаў сьледчым, што мае паказаньні па гэтым артыкуле супярэчылі б асноўнаму закону Беларусі, а таксама ратыфікаванай нашай краінай дэкларацыі ААН «Аб грамадзянскіх і палітычных правах». Аднак ніякія тлумачэньні ня браліся пад увагу. І вось маем суд».

Судовы працэс над палітвязьнем Зьмітром Дашкевічам быў хуткім і праходзіў у Шклоўскай калоніі. Вынесены прысуд у 60 базавых велічыняў штрафу (1 мільён 860 тысяч рублёў). Паседжаньне павінна было пачацца 6 лістапада, але было перанесенае на іншы дзень па фармальных прычынах: па заканадаўству абвінавчваны мусіць атрымаць паведамленьне аб прызначэньні судовага працэсу не пазьней, чым за 5 сутак да ягона-

га пачатку. Зьміцер даведаўся пра гэта 1 лістапада, а на раніцу 6 лістапада поўных пяць сутак яшчэ не прайшло.

На закрыты працэс пусьцілі толькі прадстаўніка АБСЕ, які перад гэтым накіраваў ліст з прозьбай аб прысутнасьці на судзе міністру ўнутраных справаў Уладзіміру Навумаву. А вось бацьку Зьмітра Вячаславу Дашкевічу, які прыехаў у Шклоў са Старых Дарог, прысутнічаць на працэсе не дазволілі. Не пусьцілі яго на першы суд, калі маладафронтаўца судзілі за дзейнасьць ад імя незарэгістраванай арганізацыі.

Шэраг беларускіх праваабаронцаў вылучылі Зьмітра Дашкевіча на прэмію імя Роберта Ф.Кенэдзі ў галіне правоў чалавека – за мужнасьць і заслугі ў вызваленьні Беларусі ад дыктатуры і дэмакратызацыі краіны.

Аднойчы я папрасіла аднаго з паплечнікаў Зьмітра Дашкевіча напісаць пра лідэра «Маладога Фронту». Чакала, што хлопец раскажа пра тое, які Зьміцер змагар, як ён умее кіраваць арганізацыяй і весьці за сабой людзей. Але эсэ, што я атрымала, было зусім іншым. Хлопец напісаў пра тое, як дзякуючы Зьміцеру Дашкевічу, ён кінуў піць і бадзяцца па вуліцы, прыйшоў да ўсьведамленьня сябе як асобы, беларуса, зьвярнуўся да Бога. Не было ў гэтым аповядзе высокіх слоў і гучных фраз. Толькі кароткая гісторыя чалавечых адносін і душэўнай дабрыні, якая значыць ня менш, чым уменьне «запаліць» натоўп, узначаліць палітычную арганізацыю. Маральны аўтарытэт Дашкевіча прызналі ня толькі сябры і аднагодкі. Многага вартае прызнаньне з боку старэйшых і дасьведчаных людзей. Палітык Аляксандр Мілінкевіч у адным з інтэрв'ю заўважыў, што «такіх, як Зьміцер Дашкевіч, не запалохаеш, яны – мужныя людзі, яны вытрымаюць. Зьміцер – чалавек надзіва чысты, маральны, вельмі мужны. Я з ім шмат размаўляў, мы рабілі адну справу. Не заўсёды згаджаліся адзін з адным. Але ён і для мяне, старэйшага, шмат у чым – узор сілы духу, уменьня годна паводзіць сябе ў самых складаных сітуацыях».

Заснавальнік «Маладога Фронту» палітык Павал Севярынец у сваім эсэ «Адважнае сэрца» прызнаецца, што пры словах «адважнае сэрца» яму «заўсёды згадваецца не магутны, з ільвінай грывай, Мэл Гібсан, ня хтосьці з дужых «краёўцаў» у камуфляжы, а невысокі, танклявы, усьмешлівы раўналетак Кастуся Каліноўскага – Зьміцер Дашкевіч».

Прывяду вытрымку з эсэ «Адважнае сэрца», дзе Павал Севярынец яскрава апісвае Зьмітра Дашкевіча як палітычнага лідэра. «Мы пазнаёміліся ў камеры на Акрэсыціна пасля Дня Волі 2002 г. Тады, пасля мітыngu з кветкамі і сьпевамі ля помніку Янку Купалу АМАП перакрыў выходы з парку, і арганізатары абвясцілі: разыходзімся. Маладафронтаўцы, якія не ўяўлялі сабе Дня Волі бяз шэсьця, пратачыліся скрозь кардон, узнялі сьцягі і павялі людзей Прасьпектам. Каля скрыжаваньня з Варвашэні да мяне падляцеў падпалкоўнік Гірэль: «Прыбярэце сьцягі! Зараз выстаўяць кардон; без сьцягоў прапусьцяць, з імі – не. Будзе хапун!» І праўда, праз паўхвіліны ўпоперак Прасьпекту пашыхтаваўся АМАП. Сьвята ўсё-такі ж, думаю. Усім, хто нясе сьцягі, камандую: «Згортваем. Падымаем пасля скрыжаваньня». Згарнулі амаль усе і толькі наперадзе з самым вялікім палотнішчам працягвае ісьці шараговы маладафронтавец Зьміцер. «Згортвай сьцяг!» – крычу яму. Ён на секунду прыпыняецца, глядзіць на мяне яснымі вачыма: «Гэта ня сьцяг». «А што гэта?!» «Гэта нацыянальная сьвятыня!» І рушыць далей. На Зьміцера шыкаюць усе вакол, Гірэль літаральна вісьне на руках. «Загад згарнуць!» – раву яму на вуха. «Пайшоў ты са сваім загадам», – сьцяўшы зубы і падымаючы сьцяг вышэй, адказвае Дашкевіч. Кардон пераходзіць у наступ. Зьміцера за рукі-ногі ледзь заносць у аўтобус чацьвёра здаровых амапаўцаў...

У той дзень усе расейскія тэлеканалы паказвалі разгон дэманстрацыі. Дзясяткі мільёнаў даведаліся пра БНР, бачылі бел-чырвона-белы сьцяг і яшчэ раз пачулі: «Жыве Беларусь!» У нашай камеры ўдзельнікі акцыі вырашылі

аднадушна: менавіта Зьміцер Дашкевіч выратаваў Дзень Волі.

Памятаю, як потым на выпрабаваньні «Горад – наш!» на забойчай вышыні насупраць Дома Друку ён з халоднай галавой ускараскаўся на сьлізкі ад дажджу скат даху (махаю рукой: «Хопіць! Вешаем тут!») і, быццам канатаходзец, балансуючы, прайшоў па вільчаку ды прымацаваў сыяг да маланкаадводу. Як у момант абвяшчэньня рэфэрэндуму аб працягу паўнамоцтваў прэзідэнта ў на-тоўпе ля экрану на Кастрычніцкай завёў скандаваньне «Ганьба!» – і атрымаў 15 сутак. (Дарэчы, гэтым эпізодам заканчваецца вядомая кніга пра Лукашэнку Аляксандра Фядуты.) Як на 18-ты дзень маладафронтаўскае галадоўкі ўжо сёлета тэлефанавала і ледзь ня плакала журналістка – «у яго ўжо костачкі прасьвечваюцца, як у вязьня Бухенвальду, з рота пахне ацэтонам – у арганізьме незваротныя зьмены!..»

Прыхаджанін евангельскай царквы, Дашкевіч распачаў Рэфармацыю Маладога Фронту. Усталяваў сярод сябраў руху маральны стандарт: «Калі мы змагаемся за Адраджэньне на хрысьціянскіх прынцыпах – ня маем права піць, паліць, блудзіць». І такое выхаваньне, на якое, прызнаюся, не заўсёды ставала адвагі ў нас са Скоккам (адзін з лідэраў «Маладога Фронту» – В. Х.), гуртавала вакол Зьміцера моладзь сапраўды сумленную і самаахвярную.

Для чалавека, які годна ідзе па шляху жыцьцёвым і палітычным, паступіцца сваім сумленьнем і жыцьцёвымі прынцыпамі немагчыма. Такія людзі адказваюць ня толькі за сябе, але і за тых, хто паверыў у іх сілу і маральнасьць. Зрэшты, адмова Зьмітра сьведчыць супраць сваіх сяброў і аднадумцаў нікога не здзівіла. Бо яго ведаюць такім – сумленным і прынцыповым, а іншым Зьмітру Дашкевічу быць ужо немагчыма, інакш гэта будзе ня ён.

Сустаршыня «Маладога Фронту» застаецца лідэрам для сваіх паплечнікаў, нягледзячы на ўсе перашкоды. «Па вызваленьні, як тое і абяцаў у судзе, плануе зай-

мацца ўсё тым жа – «Маладым Фронтам», гуртаваньнем моладзі вакол хрысьціянскіх каштоўнасьцяў і заснаваньнем на гэтай базе нацыянальнай ідэі, – дзеліцца ў лістах сваімі планамі Зьміцер Дашкевіч. – Бо маем цвёрдае перакананьне, што толькі спалучэньне гэтых прынцыпаў дазволіць Беларусі адрадіцца, стаць сапраўды дэмакратычнай і паспяховай нацыяй».

Вольга Хвоін

13. Натальля Ільніч

9 лістапада суд Пухавіцкага раёну (судзьдзя Данілава А.Н.) прызнаў Ільніч Галіну віноўнай па ч.5 арт.16 – «Саўдзел у злачынстве» і ч.1 арт. 427 – «Службовы падман» Крымінальнага кодэксу і вызначыў пакараньне – 1 год і 6 месяцаў выпраўленчых работ з утрыманьнем 20 % заробку ў даход дзяржавы.

Нашчадкі шляхетнага роду

Вяскowy настаўнік... Бадай, нялёгка адшукаць больш ёмістыя словы, каб акрэсьліць жыцьцёвы шлях Натальлі Ільніч, настаўніцы гісторыі з Талькаўскай сярэдняй школы, што ў Пухавіцкім раёне. У яе асобе гарманічна спалучыліся і педагог, і грамадзкі актывіст, і нястомны дасьледчык роднага краю, і спагадлівы чалавек, і сапраўдная мудрая маці.

Ільніч Натальля Валянцінаўна паходзіць са старадаўняга шляхецкага роду, які цягам некалькіх стагодзьдзяў быў добра вядомы на Беларусі і асабліва на Клімавіччыне. Ягоня разгалінаваньня карані паходзяць з магілёўскага Пасожжа.

«Там жылі мае дзяды, прадзеда. Кожны з іх меў уласны непаўторны лёс. Кожны з іх любіў, ненавідзеў, радаваўся і смуткаваў, пераадольваў перашкоды, прыносіў смутак і радасьць іншым. Гэта цяжка, нават немагчыма ўявіць: хоць было вельмі даўно, але кожны з іх такі самы чалавек, як я ці вы. Кожны з іх пражыў доўгае і цяжкае жыцьцё. Для чаго гэта было? Думаю, дзеля таго, каб я, мае маці, бацька, мае ўнукі, праўнукі, маглі пабачыць гэты сьвет. Акрамя Ільнічаў ува мне цячэ

кроў Шпілеўскіх, Букінічаў, Судзілоўскіх, Асмалоўскіх, Мышкоўскіх і, пэўна, шмат каго іншага. Я прагледзела Гістарычную Энцыклапедыю: многія Ільнічы займалі ў Вялікім Княстве Літоўскім высокія дзяржаўныя пасады (маршалак дворны, намесьнікі лідскія, менскія, віцебскія, драгічынскія, смаленскія!), мелі шмат зямель, валодалі многімі населенымі пунктамі, былі доблеснымі воінамі. Мірскі замак заснаваў Юры Ільніч. Нядаўна я была ў Вільні і даведалася, што пахаваны ён у Віленскім кафедральным касцёле» – так распавядае ў конкурснай працы пра сваіх продкаў дачка Натальлі Ільніч Дар’я.

Аднак жыцьцё зрабіла ліхі зігзаг пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі. Усіх Ільнічаў раскулачылі: зямлю, хаты, маёмасьць іх адабралі, а саміх выслалі ў бязьмежныя прасторы савецкай імперыі. Прышлі камісары, павыганялі з хатаў. Шляхецкі фальварак, радавое гняздо Ільнічаў у Прузудэнтаўцы, быў зьнішчаны. Савецкая ўлада дашчэнту зруйнавала тое месца, дзе раней кіпела жыцьцё: жанчыны выхоўвалі дзяцей, мужчыны абраблялі зямлю. Дзяржава, быццам нейкі велікан, магутнаю рукою ўзяла ў прыгаршчы людзей, бы насеньне, і раскідала іх па ўсім сьвеце. Няма цяпер Ільнічаў толькі каля іх родных гнёздаў у Клімавіцкім раёне – ні ў Будлаўцы, ні ў Сідараўцы, ні ў Сабалёўцы, ні ў Судзілах.

Тут, у Судзілах, у 1961 годзе нарадзілася Натальля. Скончыла мясцовую васьмігодку, затым Горацкае педвучылішча і гістарычны факультэт БДУ. З 1985 года стала працаваць у Тальцы настаўніцай гісторыі. Амаль 23 гады цягнулі і натхнёна аддае яна свае веды, свой асабісты час усё новым і новым пакаленьням маладых талькаўцаў і школьнікам з навакольных вёсак, натхняе іх на краязнаўчую і дасьледчую працу. Шмат каму вядома, як складана доўгі час заставацца сапраўдным настаўнікам і педагогам, не захраснуць у мутнечы рабочых планаў ды ўрокаў. Таму сёньня многіх выкладчыкаў пасля накіраваньня хапае хіба што на 3-5 гадоў.

Здаецца, якраз менавіта пра гэтую Натальлю напісаў даўным-даўно такія паэтычныя радкі Якуб Колас:

«А зьвярніце вашы вочы
Вось у гэту Тальку:
Зачаруе, каго хочаш –
Лёню і Натальку».

Так, і сапраўды, навакольле Талькі поўнае хараства і някідкай беларускай прыгажосці. Таму ня дзіва, што яно зачаравала маладую настаўніцу, якая, кажучы прастай мовай, «прыкіпела» да гэтых мясцінаў і душою, і сэрцам.

Краязнаўчыя матэрыялы, якія цягам гадоў карпатліва збірала разам з вучнямі нястомная Натальля, урэшце склалі цэлую кнігу «Талька і яе навакольлі», а ў мінулым годзе ў інтэрнэце з'явіўся сайт «Талька.інфо» з другою назваю «Талька і навакольлі», да якога таксама спрычынілася настаўніца гісторыі. Рэдка якое беларускае мястэчка можа пахваліцца такім размахам і падыходам да сваёй гісторыі. Між тым, інтэрнэт-старонка нагадвае сапраўдны краязнаўчы музей, напоўнены звесткамі пра мінулае, славуных землякоў, пра паходжаньне мясцовых назваў. Цалкам справядліва, што сярод лаўрэатаў абласнога конкурсу «Беларускі настаўнік-2007 года», вынікі якога былі падведзены ў студзені, і Натальля Валянцінаўна Ільніч, настаўніца гісторыі Талькаўскай СШ. Адметна, што з гэтае нагоды лаўрэатку ўрачыста павіншаваў у той дзень і беларускі пісьменьнік Генадзь Бураўкін.

Сваю цікавасьць да краязнаўства і гісторыі Натальля Ільніч здолела перадаць дачцэ Дар'і. Яшчэ ў старэйшых класах дзяўчына актыўна займалася даследчыцкай працай, перамагала ў вучнёўскіх творчых конкурсах. Вось, напрыклад, як пісала Дар'я ў 11 класе, разважаючы пра такую важную катэгорыю, як свабода:

«Свабода – гэта кроплі вады, якія падаюць на перасохлыя вусны знямоглага вязьня. Яны жывяць зака-

таваную душу, напаўняюць энэргіяй кожную клетачку, уліваюць жыцьцёвую моц у кожны сантыметр мускулаў, падымаюць з каленяў, адкрываюць вочы і даюць сонца... Прыгожы вобраз, але ўсё ж, што гэта за такая дзівосная сіла? Што яна для мяне і майго народа? Ці аднолькавая яна? Дзе яе пачатак і дзе мяжа? ... Зараз таксама ёсьць людзі, якія любяць сваю радзіму і хочуць свабоды. Але, дзякуй Богу, дзяржаўны спрут не пакараў іх сьмерцю, а толькі душыць маральна: садзіць на хімію ў «засьпіртаваную максімкам» вёску, дзе няма цэркваў і тэлефонаў; хапае ля пад'ездаў уласных дамоў, абвінавачваючы ў «нецэнзурнай ляянцы»; зачыняе адзіную незалежную газету з прычыны таго, «што галоўны рэдактар ляўся матам і за гэта быў арыштаваны».

У 2006 годзе Дар'я Ільніч паступіла на аддзяленьне музэязнаўства гістарычнага факультэту Беларускага дзяржаўнага універсітэту, дзе вывучае ахову культурнай спадчыны. Дасьціпная і актыўная студэнтка цікавіцца ня толькі гістарычнай спадчынай беларускага народу, яго мінулым. Ёй таксама важна разумець і сучасныя грамадзкія працэсы ў Беларусі, і сацыяльныя аспекты многіх сёньняшніх рэаліяў, і жыцьцё студэнтаў у іншых еўрапейскіх краінах.

«...Хто я? Кім я буду і чаго змагу дасягнуць у гэтым жыцьці?» – пытаецца ў сябе Дар'я і намагаецца знайсці дакладныя адказы.

У 2006 годзе Дар'я Ільніч зацікавілася моладзевым абменам і трапіла са студэнцкім адукацыйным турам на 10 дзён у Польшчу. З гэтай, здавалася б шараговай, падзеі ў дзяўчыны пачаліся непрыемнасьці, якія скончыліся крымінальнымі справамі. Рэч у тым, што для моладзевых паездак беларускім студэнтам неабходны, як гэта ні дзіўна гучыць, дазвол Міністэрства адукацыі. Дар'я звярнулася з адпаведным прашэньнем у дэканат факультэту, аднак там дзяўчыне паведамілі, што неабходна звярнуцца да міністра адукацыі, і дадалі, што міністр дазволу ўсё адно ня дасць, паколькі трэба

важкая прычына, скажам, каб тэма паездкі супадала з тэмай курсавой працы. Тым ня меней, Дар'я прымае рашэнне ўдзельнічаць у студэнцкай праграме ў Польшчы. Прызнаемся шчыра, а ці знойдзеца сёння малады чалавек, які адмовіцца ад магчымасці пашырыць далягяды ведаў, убачыць на свае вочы жыццё аднагодкаў? Цяжка такое нават уявіць!

Вярнуўшыся пасля сакавіцкай замежнай вандроўкі, Дар'я крыху прыхварэла, і яе маці звярнулася да сельскага доктара з прозьбай выдаць даведку пра захворванне дачкі. Настаўніцы пайшлі насустрач, а кіраўніцтва факультэту прыняло даведку. Пацягнуліся студэнцкія будні.

Неўзабаве нечакана для ўсіх Дар'ю паказваюць буйным планам па беларускім тэлебачанні ў сюжэце пра акцыю на Дзень Волі, выкарыстаўшы пры гэтым кінамагнеты з архіву, з зусім іншага мерапрыемства. Аднак і такой акалічнасці, нажаль, сёння ў Беларусі дастаткова, каб студэнт трапіў у поле зроку ўсяіснага беларускага КДБ.

Дар'ю сьпехам выклікалі ў дэканат, дзе яе чакаў супрацоўнік гэтай спецслужбы. Яго цікавіла інфармацыя пра тое, што рабілі студэнты ў Польшчы, якія ўстановы наведвалі, якая была праграма паездкі. Не ўстрымаўся ён і ад звыклых пагрозаў у выпадку адмовы ад супрацоўніцтва. Маўляў, калі адмовішся – тваю справу накіруюць у пракуратуру.

Не зважаючы на пагрозы аператыўніка з КДБ, Дар'я супрацоўнічаць катэгарычна адмовілася. Пасьпешліва зарыпелі спружыны карнага механізму ў пошуку хоць якой юрыдычнай зачэпкі. У выніку на галоўнага ўрача Талькаўскай бальніцы Галіну Жукаву і маці студэнткі Наталью Ільвіч была заведзена крымінальная справа, якую ініцыявала абласная пракуратура з падачы КДБ.

Працэс над актывісткай Партыі БНФ Натальляй Ільвіч прайшоў надзіва хутка – за адзін дзень. У пятніцу, 9 лістапада, судзьдзя суду Пухавіцкага раёну Анжаліка Данілава прызнала жанчын віноўнымі ў падробцы даку-

ментаў і прысудзіла кожную да году і шасьці месяцаў выпраўленчых працаў з адлічэньнем са свайго заробку 20-ці працэнтаў штомесяц у дзяржбюджэт. Натальля Ільніч абскардзіла прысуд у Мінскім абласным судзе, аднак касацыйная скарга была пакінутая без задавальнення. Абласны суд палічыў, што «мера пакараньня прызначана з улікам характару і ступені грамадзкай небясьпекі зьдзейсьненага злачынства», хаця адвакат Павал Сапелка быў перакананы, што «судом не сабрана дастаткова доказаў віны Натальлі Ільніч». Нажаль, дзяржава нярэдка правакуе такія прававыя сітуацыі, якія або робяць нас злачынцамі, або ствараюць перадумовы для гэтага.

Зараз суду чакае яшчэ і дачка Дар'я. Пакуль вядзецца праверка па яе справе, а дакументы перададзены ў Ленінскі РУУС Менску. Існуе верагоднасьць, што студэнтку таксама могуць абвінаваціць у выкарыстаньні фальшывых дакументаў і асудзіць. Асудзіць, як насамрэч бачна, толькі за адно жаданьне стацца сапраўды адукаваным чалавекам.

Некалькі разоў чалавечыя шляхі-пуцявіны зводзілі мяне асабіста з Натальляй Ільніч. Кожнага разу міжволі зазначаў са здзіўленьнем: «Колькі жыцьцёвай моцы і аптымізму ў гэтай мініацюрнай жанчыне, колькі мужнасьці і веры!». Нават гэты, ініцыяваны ўладамі, заказны працэс ня выбіў яе надоўга са звыклай сьцяжыны жыцьця: у настаўніцы шмат цікавых і сур'ёзных задумак на перспектыву. Але яна асабліва свае планы не афішуе: «Напачатку трэба справу зрабіць, а потым можна і падзяліцца з іншымі». У глыбокім позірку Натальлі адначасна заўважаеш і дапытлівасьць, і давер. Давер да ўсіх нас, давер да грамадзтва: не пакрыўдзіце нізавошта, не падманіце!

Сяржук Сыс

14. Артур Фінькевіч

20 снежня 2007 г. Кастрычніцкі суд Магілёва (судзьдзя Натальля Крашкіна) прызнаў палітычнага вязня, актывіста «Маладога фронту» Артура Фінькевіча віноўным у здзяйсненні крымінальнага злачынства па арт. 415 «Ухіленьне ад адбыцця пакараньня ў выглядзе абмежаваньня волі» і пакараў адным годам і шасьцю месяцамі пазбаўленьня волі.

Напісанае сэрцам

Як страшны сон

26 кастрычніка. Звычайная раніца. Я паднялася і, як заўсёды, адправілася на заняткі. Нічога не прадракала таго, што сёньня здарыцца нешта нечаканае. Нікае «шостае пачуцьцё» і не збіралася падказаць, што новы дзень прынясе на крылах асеньняга ветру жахлівую навіну...

Дзесьці ў гадзіну дня мне патэлефанавала сяброўка. Голас яе быў няровны. Яна нават не павіталася, а проста вымавіла: «Артура закрылі»...

Знаёмства

Упершыню я ўбачыла Артура Фінькевіча мінулым летам, калі яго прывезьлі ў Магілёў ягоньня сябры і калегі. Нажаль, прывезьлі не на сяброўскую сустрэчу і далёка не на экскурсію па горадзе. На той момант Артур ужо быў вязьнем, палітычным вязьнем – як гэта прынята называць. І прыехаў ён у спецыяльную калонію абмежавань-

ня волі, у народзе яе завуць «хіміяй», да якой быў асуджаны згодна з пастановай Менскага суду.

Крыху ўдакладню. Гэтая самая «хімія» мае прыкладна наступныя распарадкі: зняволены павінен жыць у інтэрнаце, працаваць па накіраваньню, прыходзіць у адпаведны час у інтэрнат пасля працы. Час для наведваньня таксама абмежаваны: з раніцы да сямі гадзінаў вечара кожны дзень, улічваючы працоўны графік вязьня. Абмежаваных волі па дазволу начальства спецстанова могуць выпускаць у горад, у краму, і нават на некалькі дзён дамоў.

Вернемся да прыезду Фінькевіча ў Магілёў. Яшчэ тады, я памятаю, каля гэтай самай «хіміі», што на Пушкінскім прасьпекце, сабраўся цэлы натоўп магілёўскіх актывістаў, сярод якіх была і я. Каля трыццаці чалавек віталі палітвязьня. Тады мала хто з нас ведаў Артура. Зараз многія з нас ужо лічаць яго сваім сябрам і братам...

Не магу сказаць, што гэты прыезд Артура і факт ягонага прысуду вельмі ўразіў мяне ў той момант: суды канвэерам і страшныя прысуды сталі ўжо неад'емнай часткай жыцьця маіх сяброў, калег і знаёмых. Як гэта не жахліва, яны сталі неад'емнай часткай і майго жыцьця. Канешне, я была ўзрушаная ўбачаным. Узгадваючы несправядлівы лёс Артура, шмат думала пра тое, што могуць адчуваць ягоныя блізкія, што можа адчуваць сам Артур. Аднак мне ўдалося знайсці ўва ўсім гэтым адзін маленькі пазітыўны момант. Я памятаю, як я падумала тады: «гэта, напэўна, вельмі ганарова, што менавіта ў нашым горадзе адбываецца сапраўды гістарычны факт – палітычны вязень апынуўся тут, у Магілёве».

Разам з Артурам прыехалі прыгожыя і цікавыя хлопцы і дзяўчаты. Сярод іх былі палітычныя дзеячы, карэспандэнты. Мы праводзілі яго да ўваходу ў сьпецкамендатуру. Хлопцы дапамаглі зацягнуць рэчы. Дзьверы за Артурам зачыніліся, і мы пачалі разыходзіцца. Я ня ведала тады, што ўжо заўтра зноў прыйду сюды...

Наступным днём мне нехта патэлефанаваў і сказаў, што Артуру трэба завезці прадуктаў, бо яго не выпус-

каюць нават у краму. Я сабрала ежу (маці як раз толькі прыгатавала абед), звязалася з сяброўкай і праз паўгадзіны мы ўжо стаялі на прыступках сьпецітэрнату. Да нас выйшаў Артур, мы селі на лаўку, доўга размаўлялі, бо бачыліся, лічы, першы раз у жыцці. Я памятаю, як быў уражаны Артур нашым падарункам: суп у скрынцы, мяса, вялізны гарнір і нават дэсерт. Ён яшчэ тады пасьміхнуўся і сказаў, што занатуе мой нумар тэлефону пад імём «911».

Усё лета ледзьве ня кожны дзень я сустракалася з Артурам. Часта мы бачыліся з ім у горадзе, калі гэта было магчыма, ці наведвалі яго з сябрамі ў інтэрнаце. Неяк так незаўважна яшчэ ўчора незнаёмы мне чалавек стаў пэўнай часткай майго жыцця...

Напрацягу году я часта размаўляла з ім па тэлефоне, і слова па слову, крок за крокам я даведалася вельмі шмат пра гэтага юнага, і ў той жа час такога разумнага, з цікавымі ўстойлівымі жыццёвымі поглядамі чалавека.

Да таго, як трапіць за краты, Артур жыў у Менску, вучыўся ва універсітэце на факультэце міжнародных зносінаў. Артур быў знаёмы з добрай часткай знакамітых беларускіх дзеячоў: палітыкаў, навукоўцаў, пісьменьнікаў. Хлопец актыўна ўдзельнічаў у сацыяльным, грамадзкім і палітычным жыцці нашай краіны – менавіта гэта і прывяло яго сёння ў магілёўскую турму.

Памятаю ягоны па-першасьці разгублены і запужаны позірк, якім ён моўчкі крычаў «дзе я?», «за што я тут?»...

Можа я і ня ведаю цалкам гэтага чалавека, усіх ягоных чалавечых якасьцяў, усіх ягоных думак, аднак мне давялося шмат разоў адчуваць ягоны настрой, выслухваць ягоныя меркаваньні на розныя тэмы і прыгоды жыцця.

Першым часам ён шмат успамінаў пра Менск, гаварыў пра сваіх сяброў і блізкіх – напэўна, так яму было прасцей пераадолюваць сум па звыклым побыце. На працягу ўсяго часу ён гаварыў пра менскія вуліцы і праспекты,

пра іх неверагодную прыгажосьць, пра сваю нястрыманую любоў да гэтых гарадзкіх пейзажаў. Але больш за ўсё ён гаварыў пра свабоду. Але не пра тую фізічную свабоду, якой яго пазбавілі. Ён разважаў на тэмы свабоды Беларусі, нацыі, беларускага народу. Часта я проста дзіву давалася, як можа гэты юнак настолькі разумець і ведаць аб гэтых складаных зьявах чалавецтва. Фізічна Артур знаходзіўся ў гэтай шэрай магілёўскай установе, аднак ягоная душа лётала па ўсёй краіне, а ягонае сэрца марыла аб свабодзе штодзень, кожную хвіліну.

Артур вельмі балюча ўспрымаў той факт, што знаходзіўся ў гэтай страшнай калоніі, кіраўніцтва якой кожны дзень выпрабоўвала яго. Аднак ён не падаваў віду – ягоны твар быў нібы каменная сьцяна, якая перастаіць гэтае выпрабаваньне несвабодай.

На працягу ўсіх гэтых паўтара гадоў Артур пільна сачыў за ўсімі магчымымі працэсамі, здарэньнямі ў палітычным жыцьці Беларусі, вельмі хваляваўся за сваіх аднадумцаў ды калег. Артур ня мог знаходзіцца на акцыях ды сустрэчах, аднак яму так хацелася пра ўсё ведаць, ва ўсім удзельнічаць. Памятаю, як кангрэс дэмакратычных сілаў ён слухаў па тэлефоне праз сваіх сяброў.

Да яго ў калонію часта прыязджалі вядомыя людзі. Сярод іх амбасадар ЗША, чыноўніцтва Еўрапейскіх краінаў, намесьнік старшыні ААН, былы кандыдат у прэзідэнты Аляксандр Мілінкевіч, лідэры палітычных партыяў, праваабаронцы, журналісты ды проста неабьякавыя людзі. Часцей за ўсіх, гэта і лагічна, да Артура прыходзілі магілёўцы: палітыкі, гісторыкі, моладзевыя актывісты. Прыходзілі, каб дапамагчы, каб проста пагаварыць...

Артур прыстойна прымаў візіцэраў, асабліва ня скардзіўся на жыцьцё і, зноў жа, гаварыў з імі амаль толькі аб адным – аб свабодзе роднай краіны. Час ад часу пасля такіх візітаў кіраўніцтва спецўстановы пагражала Артуру ўсялякімі непрыемнасьцямі. Аднак усе яны, роўна як і Артур, добра ведалі, што салідарнасьць не спыніць.

Новае выпрабаваньне

Яшчэ ўчора Артуру заставалася быць у няволі менш за два месяцы. Прыгадваю, як ён вельмі хацеў хутчэй выйсьці на волю, марыў аб тым часе, калі ён ня будзе залежыць ад настрою турэмных начальнікаў, і аб тым, як яго вольнага ўбачыць маці, якая зможа ўздыхнуць з палёгкай...

Сёньня яму пагражае ад аднаго да трох год турмы за сапраўднымі кратамі. Суд распачаў супраць яго новую крымінальную справу – менавіта гэта і азначалі тыя словы – «яго закрылі».

Адразу пасля таго званка з гэтай б'ючай па нервах навіной я пачала набіраць нумары знаёмых журналістаў, праваабаронцаў. Я змагла адысьці ад тэлефонаў толькі ўвечары. Напэўна, добра, што гэты дзень прайшоў як у сьне: не было часу, каб імгненна ўсьвядоміць той страшэнны факт...

Яшчэ ўчора ўвечары мы бачыліся з Артурам: ён быў такі, як заўсёды, з адкрытай і добрай усмешкай на твары, нешта распавядаў. Калі мы сыходзілі, я азірнула, каб паглядзець, як ён крочыць да сябе ў пакой. Я і раней чамусьці заўсёды азіралася. Адзначала, як ён звыкла і без асаблівага жаданьня вяртаўся туды, у гэтае такое знаёмае і ненавіснае яму месца. Вяртаўся толькі для таго, каб калі-небудзь выйсьці адтуль свабодным...

На днях маці Артура прыедзе ў Магілёў, каб пабачыцца з сынам. Нават не хачу і думаць, што можа адчуваць гэтая жанчына. Але дакладна ведаю адно: як бы ні было цяжка, яна мусіць ганарыцца ім, сваім сынам, так як і кожны з нас павінен ганарыцца тым, што ў Беларусі ёсьць яшчэ такія свабодныя душой і прагныя за волю асобы. А пакуль будуць жыць такія асобы – будзе жыць Беларусь!..

Судзілішча па-беларуску

Дня суда над Артурам чакала ўся сьвядомая Беларусь. Чакала з вялікім страхам і адначасова з вялізарным спадзяваньнем на суд.

Дзень настаў. У Магілёў паз'язджаліся палітыкі, палітычныя лідэры, журналісты з усёй Беларусі. На суд прыехала і маці Артура, прыехала з адной нагоды – забраць сына дамоў...

Паўтара гады калоніі – вынес сваё жалезнае рашэнне суд. У той дзень гэты суд пазбавіў маці сына на доўгія дні, адначасова пазбавіўшы веры і надзеі. Гэтае рашэнне зламала добрую частку жыцця на справе ні ў чым не вінаватага хлопца. Хлопца, які марыў аб сапраўды сьветлай будучыні для сябе, для сваіх блізкіх, для ўсіх нас.

Больш за ўсё ўражае тое, што такія суды з рашэннямі «віноўны» у палітычным жыцці Беларусі сустракаюцца досыць часта. Яны, як страшэнны канвеер, ламаюць сотні лёсаў тых, хто прагне за волю. Я ніколі не змагу зразумець тых людзей, якія сваёй уласнай рукой ламаюць гэтыя лёсы, ведаючы, што дзеюць беззаконна. А пасля працы гэтыя людзі ідуць дамоў і..., я не магу зразумець, як яны глядзяць у вочы сваім бацькам, сваім родным. Прыносяць дамоў гэтыя забруджаныя крывёй грошы, на іх купляюць цукеркі сваім дзецям!.. Яшчэ страшней ад таго, што кожны другі беларус, а то і болей, ня ведае аб тым, што такі канвеер існуе. Большая частка беларусаў настолькі атручаная хлуснёй уладаў, што нават і не падазрае, што ў «чыстай і спакойнай» Беларусі ўвогуле такое бывае...

Мы адказныя за гэтых людзей

Мы ўсе павінны ўсвядоміць, што мы адказныя за гэтых людзей, за гэтых вязняў сумлення. Мы абавязаныя ім. Мы павінны пры адной толькі думцы аб іх, ісьці і здабываць нашу свабоду. Здабываць яе для іх, для сябе, для сваіх дзяцей...

Калі-небудзь Артур выйдзе на волю, яго сустрэнуць сотні людзей. Ён выйдзе не скалечаны няволяй, ён выйдзе шчаслівы і ўсё-ткі ж свабодны, які ён ёсьць ад свайго нараджэння. А ягонае імя і імёны тысячы такіх лю-

дзеі – гэта ўжо нашая найноўшая гісторыя, гісторыя, якую будуць вывучаць нашыя нашчадкі. Гэта гісторыя нашай з вамі Беларусі. Кожны сам сабе выбірае шлях і малое жыццё. І я ведаю, што Артура Фінькевічу ня будзе сорамна, калі аднойчы ягоны ўнук запытаецца: «Ці зрабіў ты што-небудзь для маёй свабоды?..»

Пакуль мы жывыя, мы можам намаляваць сваё жыццё так, каб не было сорамна перш за ўсё перад сабой.

Лёс Артура скалечаны, скалечаны за праўду. Так, як скалечаныя лёсы многіх. Той, хто скалечвае гэтыя лёсы, робіць вялізнае злачынства перад грамадствам, перад сабой і перад Богам...

Я даўно хацела напісаць пра Артура, усё чамусьці не атрымлівалася. Сёння я пішу пра яго. Сёння, напэўна, першы раз у жыцці, я пішу ня словам, а сэрцам...

Зараз позьні вечар, за вакном туман. Я сяджу ў цёплай хаце. Артур недзе ў халоднай, сырой, страшнай цемры, напэўна, думае пра Беларусь...

Я спадзяюся, што ты пачуеш мяне, Артур, бо я гавару гэта для цябе: «Жыве Беларусь!»

*Ганна Ільіна
Магілёў*

15. Спыненыя альбо незавершаныя крымінальныя справы

Крымінальная справа супраць Сяргея Гумінскага

22 студзеня моладзеваму актывісту Сяргею Гумінскаму сьледчыя Аршанскага ГАУС уручылі пастанову аб прызнаньні яго падазраваным па крымінальнай справе, узбуджанай па факце нанясення графіці палітычнага зьместу па арт. 341 Крымінальнага кодэксу (Апаганьваньне будынкаў і псаваньне маёмасьці). Некалькі разоў да гэтага Сяргей Гумінскі ўжо быў дапытаны па ўзбуджанай справе, у ягонай кватэры было праведзена некалькі вобьскаў. 25 студзеня моладзевы актывіст быў выкліканы ў аддзяленьне міліцыі і азнаёмлены з дакументам аб спыненьні супраць яго крымінальнага перасьледу «у сувязі з недаказанасьцю датычнасьці да зьдзейсьненага злачынства».

Крымінальная справа супраць Дзяніса Дзянісава і Тацяны Елавой

19 чэрвеня 2006 году была ўзбуджаная крымінальная справа па ч.1 арт. 14, ч.1 арт. 342 Крымінальнага кодэксу – «Арганізацыя і падрыхтоўка дзеяньняў, якія груба парушаюць грамадзкі парадак, альбо актыўны ўдзел у іх». Паводле начальніка аддзелу па нагляду за сьледзтвам у органах унутраных справаў пракуратуры Віцебскай вобласьці, саветніка юстыцыі В.А. Забаўскага, «Дзянісаў Д.В. сумесна з іншымі асобамі ў колькасці ня менш за 25 чалавек, якія мелі пры сабе больш за 1000 улётак,

17.06.2006 г. у вячэрні час быў затрыманы супрацоўнікам і міліцыі пры замаху на правядзеньне незаконнай акцыі «БУНТ» у Летнім амфітэатры ў г. Віцебску». У кастрычніку была вынесена пастанова аб прызнанні моладзевых актывістаў Дзяніса Дзянісава і Тацяну Елаву абвінавачанымі па гэтай справе.

Тацяна Елавая пакінула Беларусь, а ў адносінах да Дзяніса Дзянісава была абраная мера стрымання ў выглядзе заключэння пад варту. Ён быў абвешчаны ў вышук, паколькі хаваўся ад следства. У сувязі з неўстанавленнем месцазнаходжання абвінавачанага 19 кастрычніка 2006 году вытворчасць па крымінальнай справе была спыненая, аднак 16 лютага 2007 году ўзноўленая – моладзевы актывіст быў затрыманы ў цягніку, які ехаў у Гомель. Спачатку Дзяніса Дзянісава ўтрымлівалі ў Гомельскім следчым ізалятары, потым перавезлі ў Віцебскі следчы ізалятар №2, дзе ён правёў два месяцы. 3-пад варты Дзяніс Дзянісаў быў адпушчаны 11 красавіка пад грашовы заклад памерам 500 базавых велічынь (больш за 15 з паловай мільёнаў рублёў), сабраны прадстаўнікі беларускай грамадзкасці.

30 траўня крымінальная справа супраць Дзяніса Дзянісава і Тацяны Елавай была спыненая з-за адсутнасці складу крымінальнага злачынства.

Крымінальная справа супраць Наталі Старасьцінай, Вячаслава Сіўчыка, Аляксандры Ясюк, Аляксандра Урыўскага, Мікіты Краснова

Наталя Старасьціна, Аляксандра Ясюк, Аляксандр Урыўскі, Мікіта Красноў былі затрыманыя 22 сакавіка, а Вячаслаў Сіўчык – 24 сакавіка ў якасці падазраваных па крымінальнай справе, узбуджанай па арт. 342 Крымінальнага кодэксу – «Арганізацыя і падрыхтоўка дзеянняў, якія груба парушаюць грамадзкі парадак, альбо актыўны ўдзел у іх». Упершыню распаўсюд улётак аб масавым мерапрыемстве, запланаваным на Дзень Волі, кваліфікаваўся па

гэтым артыкуле. Усе пяцёра былі зьмешчаныя ў ізалятар часовага ўтрыманьня Менску, дзе знаходзіліся на працягу трох дзён. 25 траўня, пасля двух месяцаў разьбіральніцтва, Вячаслаў Сіўчык, Наталя Старасьціна, Аляксандра Ясюк, Аляксандр Урыўскі, Мікіта Касноў атрымалі паведамленьні з аддзелу сьледчага ўпраўленьня ГУУС Менгарвыканкаму, што «у сувязі з адсутнасьцю складу крымінальнага злачынства» расьсьледваньне па справе спыненае.

Крымінальная справа супраць Андрэя Цянюты, Арсеня Ягорчанкі і Кірылы Атаманчыка

18 верасня ўпраўленьнем КДБ па Гомельскай вобласьці была ўзбуджаная крымінальная справа па факце дзейнасьці незарэгістраванага моладзевага аб'яднаньня «Малады Фронт» згодна з арт. 193.1 Крымінальнага кодэксу – «Арганізацыя дзейнасьці аб'яднаньня, фонду ці рэлігійнай арганізацыі, якая не прайшла дзяржаўнай рэгістрацыі ці ўдзел у ёй». Падазраванымі па справе былі прызнаныя гомельскі актывіст Андрэй Цянюта, актывіст са Жлобіну Кірыл Атаманчык і моладзевы актывіст са Сьветлагорску Арсеній Ягорчанка. У пастанове аб прызнаньні К. Атаманчыка падазраваным, выдадзенай дазнавацелем старэйшым лейтэнантам Андрэем Коласавым, было ўказана, што актывіст разам з нявызначанымі асобамі ажыццяўляе дэструктыўную дзейнасьць ад імя незарэгістраванай арганізацыі «Малады Фронт». У прыватнасьці, наносзяць на фасады будынкаў і пабудоваў сімволіку арганізацыі, а таксама надпісы дэструктыўнага характару. Па меркаваньні сьледчага, гэта робіцца «з мэтай папулярызацыі ідэалогіі арганізацыі «Малады Фронт» і стварэньня ілюзіі ў грамадзтве аб наяўнасьці шырокага супраціву дзеючай уладзе». Аналагічныя абвінавачаньні ўтрымліваліся ў пастановах, атрыманых Арсеніем Ягорчанкам і Андрэем Цянютам.

16 лістапада сьледчы ўпраўленьня КГБ па Гомельскай вобласьці Дзмітрый Сядляроў паведаміў падазраваным аб прыпыненьні сьледзтва па крымінальнай справе па

прычыне «немагчымасьці вытворчасьці сьледчых дзеяньняў, без якіх ня можа быць прынятае рашэньне аб завяршэньні папярэдняга сьледзтва». 14 сьнежня вытворчасць па крымінальнай справе зноўку была адноўленая. На канец 2007 году матэрыялы справы знаходзіліся на этапе папярэдняга сьледзтва.

Крымінальная справа супраць Кацярыны Салаўёвай

Супраць моладзевай актывісткі з Лепеля, студэнткі другога курсу гісторыка-філалагічнага факультэту Полацкага дзяржаўнага універсітэту Кацярыны Салаўёвай 28 сьнежня была ўзбуджаная крымінальная справа па арт. 193.1 Крымінальнага кодэксу – «Арганізацыя дзейнасьці грамадзкага аб'яднаньня, рэлігійнай арганізацыі ці фонду, якія не прайшлі дзяржаўнай рэгістрацыі ці ўдзел у іх». Паводле пастановы аб узбуджэньні крымінальнай справы, Кацярына Салаўёва падазраецца ў дзейнасьці ад імя незарэгістраванай моладзевай арганізацыі «Малады Фронт». На канец 2007 году па крымінальнай справе праводзіліся сьледчыя дзеяньні.

Крымінальная справа супраць Сяргея Панамарова

29 верасьня 2006 году супраць рэдактара самавыдавецкага бюлетэню «Бойкий Клецк» Сяргея Панамарова з гораду Клецку Менскай вобласьці была ўзбуджаная крымінальная справа паводле ч.2 арт. 188 Крымінальнага кодэксу – «Паклёп у друкаваных сродках». Нагодай для ўзбуджэньня справы стала нататка ў бюлетэні пра кіраўніка Клецкай юрыдычнай кансультацыі Наталю Семашкевіч. На працягу гэтага часу сьледзтва па крымінальнай справе пяць разоў прыпынялася і аднаўлялася, хаця праведзеная двойчы адмысловае лінгвістычная экспэртыза не падцьвердзіла факту паклёпу ў публікацыях Сяргея Панамарова. Апошні раз сьледзтва па справе было адноўленае 17 верасьня памочнікам пракурора г. Клецку Валянцінай Лябедзька, а прыпыненае праз два месяцы – у канцы лістапада.

Крымінальная справа супраць Анджэя Лісоўскага

29 кастрычніка 2006 году на кантрольна-прапускным пункце «Прывалкі», што знаходзіцца на беларуска-літоўскай мяжы, быў затрыманы аўтамабіль актывіста Саюза палякаў на Беларусі Анджэя Лісоўскага, у якім таксама знаходзіліся старшыня непрызнанага беларускімі ўладамі СПБ Анжаліка Борыс і Тэрэса Сельвончык. Лідэры арганізацыі вярталіся з Вільні, дзе прымалі ўдзел у паседжаньні агульнаеўрапейскай арганізацыі польскіх таварыстваў. Падчас дагляду машыны ў зьнешнім люстэрку памежнікі знайшлі невядомы парашок. Усіх даставілі ў Гарадзенскі абласны псіханеўралагічны дыспансер і ўзялі аналіз крыві на наркатыкі, вынікі якога былі адмоўнымі. Аўтамабіль забралі супрацоўнікі Упраўлення КДБ па Гарадзенскай вобласці для правядзеньня следчых дзеяньняў.

Пасьля правядзеньня адмысловай экспэртызы, кіраўніцтва Гарадзенскай мытні заявіла, што парашок зьяўляўся амфітамінам. Анджэй Лісоўскі быў прызнаны падазраваным па факце кантрабанды наркатыкаў, і, нягледзячы на тое, што шматлікія крыміналістычныя экспэртызы ніякіх вынікаў не далі, знаходзіўся пад падпіскай аб нявыезьдзе. У сваю чаргу Рада СПБ заявіла, што выпадак з наркатыкамі – палітычная правакацыя беларускіх уладаў. 19 красавіка 2007 году крымінальная справа ў дачыненні да Анджэя Лісоўскага была закрыта. Аўтамабіль вярнулі гаспадару, але новы акумулятар у ім аказаўся заменены на ўжываны. Акрамя гэтага, пашкоджана лабавое шкло і прабіта кола.

Крымінальная справа супраць Аляксандра Крутога

Крымінальная справа па арт. 368 КК РБ – «Абразы Прэзідэнта РБ» была ўзбуджана супраць праваабаронцы з Нясвіжу Аляксандра Крутога яшчэ ў траўні 2003 года. Падставай паслужылі распаўсюджаныя ўлёткі нібыта зьяняважлівага зместу, у якіх, паводле словаў самога Крутога, было напісана наступнае: «Органы власти склоня-

іюцца ко злу (творят зло). Я гаворю: Лукашен Ко злу не склоняецца». Паколькі «Ко» было напісана асобна, праваабаронца ня мог зразумець, у чым тут абраза. Некалькі гадоў абвінавачаны жыву ў Менску, і быў затрыманы толькі ўвосень 2007 году. Спачатку грамадзкі актывіст утрымліваўся ў Жодзінскім СІЗА, пасля знаходзіўся ў рэспубліканскім псіхіятрычным шпіталі. На канец снежня 2007 году матэрыялы справы былі накіраваныя ў суд.

«Гэта бескампрамісны і валявы чалавек, меў вялікі архіў дакументаў, бо не прапускаў ніводнага выпадку парушэння правоў сваіх землякоў», — адзначыў рэдактар і выдавец незалежнай нясьвіжскай газеты «Брама» Алесь Язвінскі.

Крымінальная справа супраць Дар'і Ільніч

Студэнтка гістарычнага факультэту БДУ Дар'я Ільніч у сакавіку разам з групай моладзі прымала ўдзел у адукацыйнай праграме, якая праходзіла ў Польшчы. Перад паездкай Дар'я захварэла, у сувязі з чым яе маці Наталя Ільніч звярнулася да доктара бальніцы ў Мар'інай Горцы з прозьбай выдаць яе дачцы адпаведную даведку. Даведка была выдадзеная, аднак студэнтка адчула сябе лепей і паехала на семінар. Пасля паездкі ў Польшчу ва унівэрсітэт да Дар'і Ільніч прыйшлі супрацоўнікі КДБ і настойвалі на тым, каб дзяўчына прадставіла ім інфармацыю аб арганізатарх адукацыйнай праграмы і яе ўдзельніках. Супрацоўнікі КДБ пагражалі ў выпадку адмовы ад супрацоўніцтва ўзбудзіць супраць яе, маці, а таксама доктара крымінальныя справы. Дзяўчына не пагадзілася на супрацоўніцтва, пасля чаго супраць яе маці і доктаркі была ўзбуджаная крымінальная справа па ч.5 арт. 16 і ч.1 арт. 427 Крымінальнага кодэксу – «Падбухторваньне да службовага падлогу» у сувязі з атрыманьнем медыцынскай даведкі. Суд пакараў жанчын папраўчымі работамі тэрмінам на 1 год і 6 месяцаў з утрыманьнем 20% заробку штотомсяця.

У снежні крымінальная справа па арт. 380 Крымінальнага кодэксу – «Падробка, выраб, выкарыстань-

не ці збыт падробных дакументаў, штампаў, пячатак, бланкаў» – была ўзбуджаная супраць Дар’і Ільніч. На канец 2007 году вялося папярэдняе расьсьледваньне.

Крымінальная справа супраць Аляксандра Зьдзьвіжкова

22 лютага 2006 году па выніках праверкі, праведзенай пракуратурай і КДБ, была ўзбуджаная крымінальная справа па ч.1 арт. 130 Крымінальнага кодэксу – «Распальваньне расавай, нацыянальнай ці рэлігійнай варожасьці» у сувязі з перадрукам у газеце «Згода» карыкатураў з дацкай газеты «Jullands-Posten» на прарока Мухамеда. Праверка праводзілася на падставе звароту ў праваахоўныя органы старшыні рэлігійнага аб’яднаньня «Духоўнае ўпраўленьне мусульманаў Рэспублікі Беларусь» муфція Ісмаіла Варановіча, палічыўшага перадрук карыкатур абразьлівым для мусульман. Нягледзячы на тое, што выданьне не было распаўсюджанае, а па рашэньню Вярхоўнага суда ад 17 сакавіка 2006 году рэгістрацыя выданьня была скасаваная, крымінальная справа супраць не была спыненая. Падазраваным па справе быў прызнаны намесьнік галоўнага рэдактара газеты «Згода» Аляксандр Зьдзьвіжкоў. Летам 2006 году журналіст зьехаў з Беларусі, і расьсьледваньне справы было прыпыненае, а падазраваны абвешчаны ў вышук. 18 лістапада 2007 году Аляксандр Зьдзьвіжкоў быў арыштаваны, калі прыехаў на магілу свайго бацькі ў Барысаў, і ўтрымліваўся пад вартай у сьледчым ізалятары КДБ, так званай «амерыканцы». Судовае разьбіральніцтва прызначанае на 11-га студзеня 2008 году ў Менскім гарадзкім судзе.

Крымінальная справа супраць Валерыя Місьнікава

У канцы 2006 году супраць віцебскага юрыста і праваабаронцы Валерыя Місьнікава пракуратурай Віцебскай вобласці была ўзбуджаная крымінальная справа

спачатку па арт. 369 Крымінальнага кодэксу – «Абразы прадстаўніка ўлады», а затым і па ч. 2 арт. 377 – «Выкраданьне ці пашкоджаньне дакументаў, пячатка асаблівай важнасьці». Валеры Місьнікаў абвінавачваўся ў тым, што ў сваіх скаргах на імя пракурора Віцебскай вобласьці наўмысна, з мэтай прыніжэньня гонару, годнасьці асобы і прафэсійных якасьцяў абразіў начальніка аддзелу пракуратуры Віцебскай вобласьці А.Балееву і старэйшага сьледчага па важнейшых справах пракуратуры Віцебскай вобласьці А. Таўтына. Таксама Місьнікаў быў абвінавачаны ў выкраданьні тамоў крымінальнай справы ў працоўны час з кабінета сьледчага пракуратуры.

У чэрвені 2007 году згодна з пастановай сьледчага пракуратуры Валеры Місьнікаў быў падвергнуты судова-медыцынскай эксьпертызе ў псіхіятрычнай бальніцы «Навінкі» Менскага раёну, эксьперты якой паставілі дыягназ: «паранайдальнае зьмяненьне асобы». У пачатку верасьня пастановай суда, які праходзіў у закрытым рэжыме, праваабаронца быў прыцягнуты да прымяненьня прымусовых мераў бясьпекі і лячэньня ў псіхіятрычным шпіталі звычайнага назіраньня. У лістападзе Віцебскі абласны суд разгледзеў касацыйную скаргу юрыста і пакінуў яе без задавальненьня, а рашэньне суда першай інстанцыі бяз зьменаў. З 16 кастрычніка Валеры Місьнікаў утрымліваецца ва ўстанове аховы здароўя «Браслаўская абласная псіхбальніца «Слабодка». Згодна з загадам Міністэрства аховы здароўя ад 05.11.1999 № 337 і зацьверджаным гэтым загадам Палажэньнем «Аб шпіталізацыі хворых у псіхіятрычныя стацыянары», шпіталізацыя грамадзяніна ў псіхіятрычны стацыянар ажыццяўляецца, калі ён ўяўляе непасрэдную небясьпеку для сябе і (ці) акружаючых. Непасрэдная небясьпека можа быць абумоўленая некаторымі захворваньнямі і псіхічнымі паталогіямі, аднак у іх пераліку няма захворваньня, якім, на думку псіхіятараў, пакутуе В. Місьнікаў. Гэта азначае, што ён не падлягаў шпіталізацыі ў псіхіятрычны стацыянар.

Зьмест

Уступ.....	3
1. Канстанцін Лукашоў	6
2. Зьміцер Хведарук	13
3. Барыс Гарэцкі	19
4. Алег Корбан.....	22
5. Аляксей Янушэўскі.....	26
6. Наста Палажанка.....	31
7. Валер Шчукін	36
8. Андрэй Клімаў	41
9. Наста Азарка	48
10. Іван Шыла	51
11. Яраслаў Грышчэня	56
12. Зьміцер Дашкевіч.....	61
13. Натальля Ільніч.....	68
14. Артур Фінькевіч	74
15. Спыненыя альбо незавершаныя	
крымінальныя справы.....	81

Складаньне, рэдактура: Алена Лапцёнак

Карэктурка: Натальля Карнеенка

Друк: «Offset-Print», ul. Broniewskiego 14, Białystok